

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**Факультет іноземних мов
Кафедра перекладу та слов'янської філології**
(назва)

«Допущено до захисту»
Завідувач кафедри

_____ (підпис) (прізвище, ініціали)
« ____ » _____ 20__ р.

Реєстраційний № _____

« ____ » _____ 20__ р.

**МЕТОДИ ТА ПРИЙОМИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ СИНХРОННОМУ
ПЕРЕКЛАДУ**

Кваліфікаційна робота студента групи

АПМ-23

(шифр групи)

ступінь вищої освіти магістр

(бакалавр, магістр)

спеціальності

035.041 Германські мови та літератури

(переклад включно), перша – англійська

Золотого Богдана Сергійовича

Керівник канд. пед. наук, доцент

Каневська О. Б.

Оцінка:

Національна шкала _____

Шкала ECTS _____ Кількість балів _____

Голова ЕК _____

(підпис) (прізвище, ініціали)

Члени ЕК _____

(підпис) (прізвище, ініціали)

_____ (підпис) (прізвище, ініціали)

_____ (підпис) (прізвище, ініціали)

_____ (підпис) (прізвище, ініціали)

Кривий Ріг – 2024

ЗАПЕВНЯННЯ

Я, Золотий Богдан Сергійович, підтримую політику Криворізького державного педагогічного університету з академічної доброчесності. Запевняю, що ця кваліфікаційна робота виконана самостійно, не містить академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації. Я не надавав і не одержував недозволену допомогу під час підготовки цієї роботи. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають покликання на відповідне джерело.

Із чинним Положенням про запобігання та виявлення академічного плагіату в роботах здобувачів вищої освіти Криворізького державного педагогічного університету ознайомлений. Чітко усвідомлюю, що в разі виявлення у кваліфікаційній роботі порушення академічної доброчесності робота не допускається до захисту або оцінюється незадовільно.

(Богдан Золотий)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ СИНХРОННОГО ПЕРЕКЛАДУ.....	8
1.1. Усний переклад: підходи, принципи, цілі, різновиди.....	8
1.2. Теоретичні засади навчання синхронного перекладу в закладах вищої освіти.....	19
1.3. Формування професійної компетентності перекладача та викладача перекладу як лінгводидактична проблема.....	26
Висновки до першого розділу.....	38
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ СИНХРОННОГО ПЕРЕКЛАДУ.....	41
2.1. Форми, методи та прийоми навчання синхронного перекладу.....	41
2.2. Принципи складання вправ для навчання синхронного перекладу.....	54
2.3. Вправи, спрямовані на формування професійної перекладацької компетентності.....	63
Висновки до другого розділу.....	69
ВИСНОВКИ.....	71
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	74
ДОДАТКИ.....	85
Додаток А.....	85

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. У сучасному науковому дискурсі зростає зацікавленість до проблематики підготовки фахівців у галузі перекладу, зокрема синхронного, що є складним і багатограним процесом.

В умовах глобалізації та активізації міжкультурної комунікації висококваліфіковані фахівці в галузі синхронного перекладу стають дедалі більш затребуваними. Від професійної компетентності перекладачів залежить ефективність міжнародної взаємодії, оскільки вони виступають посередниками в обміні інформацією та ідеями між представниками різних культур. Як зазначають дослідники [45], формування професійної компетентності перекладачів є ключовим завданням вищої освіти, що зумовлює необхідність глибокого дослідження методів та прийомів навчання синхронному перекладу.

У дослідженнях багатьох науковців (Ф. Бацевич [1], О. Марущак [27], Н. Ничкало [31], А. Ольховська [33], О. Пометун [44], Ж. Таланова [54], Я. Фабрична [55] та ін.) визначено та схарактеризовано компетентнісний підхід в освіті, підкреслено необхідність формування професійної компетентності у майбутніх перекладачів. Дослідники слушно зазначають, що основним завданням перекладацької освіти є підготовка фахівця, який володіє фундаментальними теоретичними знаннями і високим рівнем практичних навичок, а отже, професійна перекладацька компетентність значно виходить за межі простого володіння іноземною мовою і включає різноманітні особистісні аспекти, які впливають на якість перекладацької роботи.

У наукових методичних розвідках (В. Ігнатенко [15], Т. Ільчук [16], І. Котлярова [21], А. Ольховська [36], М. Писанко [42], Л. Поліщук, Т. Пушкар [43] та ін.) акцентується на необхідності розробки новаторських рішень та технологій, що сприятимуть оптимізації процесу навчання перекладу, в тому числі й усному, в закладах вищої освіти. Таким чином,

питання підготовки викладачів перекладу і створення відповідних методичних систем залишається надзвичайно актуальним.

Отже, кваліфікаційне дослідження обумовлено потребою розбудови педагогічної системи підготовки висококваліфікованих фахівців у галузі синхронного перекладу, важливістю формування професійної компетентності перекладачів для забезпечення ефективної міжнародної комунікації. Пошуки нових методик і технологій навчання синхронного перекладу є необхідними у відповідності до сучасних міжнародних стандартів та задоволення вимог ринку праці.

Мета кваліфікаційної роботи – визначити та проаналізувати методи та прийоми навчання синхронного перекладу, спрямовані на формування професійної компетентності майбутніх перекладачів.

Завдання кваліфікаційного дослідження:

1. Вивчити та описати теоретичні основи методики навчання синхронного перекладу щодо формування професійної компетентності майбутніх перекладачів.

2. Визначити поняття «професійна перекладацька компетентність» і «професійна компетентність викладача перекладу».

3. Схарактеризувати принципи складання вправ для навчання синхронного перекладу в закладах вищої освіти.

4. Розробити вправи, спрямовані на формування професійної компетентності майбутнього перекладача-синхроніста.

Об'єкт дослідження – це процес навчання синхронного перекладу у закладах вищої освіти.

Предметом дослідження є особливості застосування методів і прийомів задля формування професійної компетентності у студентів, які навчаються синхронному перекладу.

Матеріалом дослідження є навчальні програми, методичні посібники, наукові статті, які використовуються для навчання синхронного перекладу у закладах вищої освіти.

Методи та завдання дослідження кваліфікаційної роботи зумовили добір наступних **методів**:

1) загальнонаукові методи: аналіз та узагальнення наукової літератури з проблематики формування професійної компетентності у сфері синхронного перекладу для виявлення основних підходів і теоретичних основ даної теми; описовий метод, що передбачає спостереження, аналіз, синтез, систематизацію та класифікацію матеріалу, що стосується процесу навчання синхронного перекладу;

2) спеціальні методи: добір фактологічного матеріалу для вивчення різних аспектів формування професійної компетентності перекладачів; порівняльно-зіставний метод для вивчення ефективності різних освітніх стратегій і технологій в навчанні синхронному перекладу; лінгвістичний аналіз тексту для дослідження специфіки мовних структур у контексті синхронного перекладу; перекладацький аналіз тексту з метою виявлення прийомів і стратегій, які використовуються при навчанні перекладачів.

Практичне значення отриманих результатів. Результати дослідження можуть бути використані для вдосконалення навчальних програм із синхронного перекладу у закладах вищої освіти, а також для підвищення рівня професійної підготовки майбутніх перекладачів. Розроблені вправи можуть стати основою для підготовки методичних посібників і проведення тренінгів для викладачів синхронного перекладу.

Апробація результатів кваліфікаційного дослідження. Основні положення дослідження було обговорено в доповіді «Основні труднощі процесу навчання синхронному перекладу» на науково-практичній конференції та творчій лабораторії «День філолога на факультеті іноземних мов» (Кривий Ріг, Криворізький державний педагогічний університет, 2024).

Публікації. За темою кваліфікаційного дослідження опубліковано 2 статті: «Основні труднощі процесу навчання синхронному перекладу: до постановки проблеми» [14], «Лінгводидактичні підходи до формування професійної компетентності викладача синхронного перекладу» [18].

Особистий внесок здобувача в публікаціях зі співавторами. У статті «Лінгводидактичні засади формування професійної компетентності викладача синхронного перекладу» [18], опублікованій у співавторстві з О. Каневською, визначено особливості навчання синхронного перекладу в закладах вищої освіти, запропоновано трактування поняття «професійна компетентність перекладача-синхроніста».

Структура й обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, 2 розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаної літератури (87 найменувань, із них – 24 іноземними мовами), одного додатку. Загальний обсяг роботи становить 87 сторінок.

РОЗДІЛ 1

МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ СИНХРОННОГО ПЕРЕКЛАДУ

1.1. Усний переклад: підходи, принципи, цілі, різновиди

У контексті глобалізації та євроінтеграції роль перекладача набуває особливої важливості для ефективної взаємодії між різними народами, мовами та культурами. Це призводить до значного зростання попиту на висококваліфікованих перекладачів та їх професійну підготовку. Однак, ми стикаємося з проблемою не лише підготовки професійних перекладачів, але й викладачів перекладу, оскільки викладання перекладу як окремої спеціальності з'явилося у закладах вищої освіти України відносно недавно.

Переклад є процесом посередництва, проте його успішне виконання можливе лише за умови оволодіння іншими видами мовленнєвої діяльності, які є ключовими в навчанні іноземної мови у вищій школі. Це охоплює сприйняття (рецепцію), продукування (продукцію) та взаємодію (інтерацію) як основу ефективного спілкування [24].

Формування професійної компетентності викладача синхронного перекладу є складним і багатогранним процесом, що має цілеспрямований характер. Основою цього процесу є досягнення численних наук, зокрема педагогіки (особливо у контексті дидактики вищої освіти), методики навчання іноземних мов і перекладу, перекладознавства, психології, лінгвістики, психолінгвістики, а також міжкультурної комунікації. Саме міждисциплінарний підхід дозволяє комплексно визначати та описувати лінгводидактичні засади, на основі яких цей процес реалізується [23].

З появою різних націй та мов переклад став своєрідним посередником, що звузив існуючий розрив між людьми та зблизив їх у багатьох аспектах, особливо в культурних і комерційних відносинах. Хоча усний переклад на

перший погляд здається таким, що використовувався через брак документів у перекладознавчому дослідженні, насправді його історія значно давніша. З часом, завдяки зростаючій увазі до усного перекладу, було розроблено кілька класифікацій цього поняття залежно від часу, місця та типу перекладу, як одночасного, так і послідовного.

Усний переклад може набувати різних форм залежно від конкретної ситуації та поставлених завдань. Так, спеціалізований усний переклад часто застосовується на конференціях, зустрічах або переговорах, де перекладач має одразу передавати мовленнєві висловлювання. До цього виду перекладу належить також лекційний переклад, коли перекладач синхронно доносить зміст лекції в реальному часі. Усний переклад може бути інтерпретативним, де перекладач переказує висловлювання, або синхронним, коли переклад здійснюється одночасно з мовою оригіналу [40].

Усний переклад також можна розподілити за функціональним призначенням. Наприклад, у юридичній сфері використовується легальний усний переклад, де надзвичайно важливі точність і чіткість. У сфері охорони здоров'я значущу роль відіграє медичний усний переклад, який забезпечує коректну передачу медичної інформації [40].

Технологічний прогрес та зростання міжнародних відносин у сферах громадського життя, бізнесу, туризму та культури призвели до популяризації діяльності, яка раніше була обмежена лише сферою ерудиції. Особливо у другій половині ХХ століття починається критичний період розвитку усного перекладу, пов'язаний з необхідністю комунікації. В епоху комунікації з'являються нові види усного перекладу: послідовний переклад, двосторонній переклад, переклад-резюме, переклад з листа, синхронний переклад тощо.

Зазначимо, що в сучасному перекладознавстві, як в західному, так і вітчизняному, досі існує певна неоднозначність у визначенні термінів «вид» і «тип» перекладу. Так, в деяких випадках під видом і типом перекладу розуміють процес його виконання (писемний чи усний), а іноді – його форму (усний переклад з усного, писемний з усного чи усний з писемного). Деякі

перекладачі й дослідники також враховують жанрові характеристики матеріалів, що перекладаються, тому вирізняють поетичний, прозовий, драматургічний, газетний та інші види перекладу. Незважаючи на це, в перекладознавстві широко визнаними є два основних види діяльності: писемний та усний переклад [45].

З лінгвістичної точки зору, переклад є двомовним актом комунікації зі специфічною системою мовних зв'язків. Ф. Бацевич визначає переклад як вид мовленнєвої діяльності, що передає зміст тексту або живого дискурсу засобами іншої мови, тобто перетворення мовленнєвого твору однією мовою в мовленнєвий твір іншою мовою при збереженні змісту [1, с. 133], переклад може бути від термінованим або синхронним.

Отже, лінгвістичний підхід зосереджується на мовних аспектах перекладу, вивчаючи, як різниця між мовами впливає на переклад та як перекладачі вирішують проблеми, що виникають через ці відмінності. Він досліджує семантичні, синтаксичні та фонетичні аспекти мови в контексті перекладу.

Зазначимо, що під час письмового перекладу сучасний перекладач активно користується електронними словниками і системами машинного перекладу, такими як Google Translator, Deep L Translator, а при великих обсягах тексту – системами автоматизованого перекладу, такими як smart CAT, Pragma, Trados та інші. Володіння такими інструментами стає важливою складовою професійних навичок, які вимагаються від сучасних перекладачів у роботі з реальними текстами. У процесі роботи над повним письмовим перекладом, зазвичай виділяють три основні етапи: спочатку проводиться аналіз вихідного тексту, потім створюється текст перекладу і виконується його редагування.

Існує два основних типи перекладу: автоматизований і машинний. У випадку автоматизованого перекладу (*machine-assisted translation*), комп'ютерне програмне забезпечення використовується як допоміжний інструмент. У свою чергу, машинний переклад (*machine translation*) є

повністю автоматичним і базується на статистичних методах, тобто він здійснюється без участі редактора. Машинний переклад працює за принципом аналізу великих обсягів мовних пар для знаходження найточнішого перекладу речення за допомогою інформації, отриманої з двомовних текстів. Цей підхід активно використовується для науково-технічних і ділових текстів, де точність і чіткість є основними вимогами.

На сьогоднішній день існує також класифікація різних електронних ресурсів і інформаційних платформ, що включає:

- системи машинного перекладу, які забезпечують повністю автоматизований переклад. Системи з функцією Translation Memory, які дозволяють зберігати та використовувати попередні переклади для покращення якості перекладу (наприклад, SDL Translation Manager, Atril Deja Vu X, Wordfast, Star Transit, Omega та ін.);

- онлайн-перекладачі, що забезпечують переклад текстів безпосередньо у вікні браузера (наприклад, Яндекс, Google);

- Онлайн-словники, які надають можливість швидкого пошуку перекладів та додаткової інформації (наприклад, PROMT, ABBYY, Lingvo).

Ці ресурси сприяють розвитку і вдосконаленню машинного перекладу, роблячи його більш доступним і ефективним для різноманітних потреб користувачів.

Усний переклад вважається одним із найскладніших типів перекладу, що зумовлено специфікою мовлення. Мовлення є спонтанним, і не всі його форми типові для письмового тексту згідно з нормами. Крім того, мовлення має індивідуальні особливості вимови, що також ускладнює сприйняття розповіді. Таким чином, досить поширеною є ситуація, коли людина без проблем читає іноземні тексти, але має труднощі з розумінням усного мовлення іноземців.

Безперечно, усний переклад відіграє важливу роль у глобалізованому світі, оскільки без нього взаємодія між людьми була б неможливою, тому останнім часом попит на професійних усних перекладачів зростає. Кожен

перекладач, який спеціалізується у цій сфері, повинен володіти необхідними професійними якостями, такими як аналітичне мислення, загальна здатність до узагальнення, миттєва реакція, інтуїція, швидка адаптація до ситуації, гнучкість уваги, фізична та психологічна витривалість, гарна пам'ять, навички оратора, ерудиція, розвинений інтелект, красномовство, приємний голос, гарне почуття гумору, дипломатичність і тактовність [32].

У сфері усного перекладу існує кілька наукових підходів, які дозволяють дослідникам і практикам глибше зрозуміти його особливості та виклики.

Психолінгвістичний підхід розглядає усний переклад через призму ментальних процесів, що включають розуміння, збереження та вироблення мови. Він допомагає зрозуміти, як перекладачі обробляють інформацію в режимі реального часу та які когнітивні стратегії вони використовують для ефективного перекладу.

Соціокультурний підхід акцентує на ролі культурного та соціального контексту в усному перекладі. Він досліджує, як культурні норми, цінності та очікування впливають на вибір лексики та інтерпретацію тексту, а також як перекладачі маневрують між різними культурними рамками.

Когнітивний підхід детально вивчає механізми мозку, які лежать в основі процесу усного перекладу. Цей підхід зосереджений на внутрішніх процесах сприйняття, обробки та вироблення мови, а також на тому, як ці процеси взаємодіють під час виконання усного перекладу [50].

Міждисциплінарний підхід, на думку І. Сімкової, є важливою умовою для ефективного навчання усного перекладу, оскільки він дозволяє залучити знання з різних сфер, таких як лінгвістика, методологія, професіоналізм, комп'ютерні технології та культурологія [49]. Таке поєднання спрямовано на глибоке засвоєння майбутніми філологами змісту та методів усного перекладу, розподіляючи навчальний матеріал для всебічного розвитку студентів. Авторка розглядає усний переклад як комплексний процес, що включає розуміння тексту, аналіз, вибір відповідних лінгвістичних та

культурних стратегій, та вміння адаптуватися до різних комунікативних контекстів [49]. Значна увага приділяється не лише лінгвістичним аспектам перекладу, а й соціокультурним нюансам, що вимагає від перекладача не тільки мовної, але й культурної компетентності.

I. Сімкова наголошує на потребі розуміння структурних компонентів усного перекладу, що охоплюють різноманітні аспекти цієї діяльності, та підкреслює важливість міждисциплінарного підходу для формування глибокого і комплексного розуміння процесу перекладу [49]. Викладачі, які залучені до навчання усного перекладу, повинні бути готові інтегрувати ці різноманітні підходи в навчальний процес, щоб максимально розширити професійні компетенції майбутніх філологів. Цей підхід, за словами дослідниці, сприяє формуванню глибокого розуміння усного перекладу як складної та багатогранної діяльності [50].

Принципи усного перекладу формують основу для ефективної комунікації між мовами та культурами, а саме:

1. Усний переклад повинен передавати зміст вихідного повідомлення якомога точніше, зберігаючи при цьому інтенції автора та нюанси мови.

2. Комунікативна адекватність, де перекладач має враховувати контекст спілкування, культурні та соціальні аспекти, щоб забезпечити зрозумілість перекладу для слухачів.

3. Етичність: перекладач має дотримуватися етичних норм, зокрема, конфіденційності інформації та об'єктивності у передачі повідомлення.

4. Професійна компетентність: перекладач повинен мати глибокі знання обох мов, культурні компетенції та вміння швидко адаптуватися до змін у діалозі.

5. Високий рівень володіння слуханням і розумінням: перед тим як перекласти повідомлення, перекладач має уважно слухати та повністю розуміти зміст вихідного мовлення.

6. Послідовність та логіка: переклад має зберігати логічну послідовність викладу ідей оригіналу, адаптуючи їх при необхідності до

особливостей цільової мови. Важливо адаптувати культурно-специфічні елементи таким чином, щоб вони були зрозумілі слухачам цільової мови.

Отже, усний переклад вимагає від перекладача здатності швидко перекладати зміст без значної втрати інформації.

Усний переклад не можна розглядати просто як механічну послідовність операцій кодування і декодування. Ж. Таланова відхиляє це поширене уявлення, описуючи усний переклад як складний когнітивний процес і високо вимогливу діяльність [54]. Науковиця підкреслює, що усний переклад – це не просто передача слів, а розкриття їх значень так, щоб вони стали зрозумілими для аудиторії. Усний переклад перетворює вихідне повідомлення в форму, зрозумілу та доступну для слухачів, що зробить його комунікативним процесом [54].

Вітчизняні та зарубіжні науковці не дійшли згоди щодо єдиної класифікації видів усного перекладу. Це явище зумовлено різноманіттям критеріїв, які застосовуються для класифікації, а також відмінностями в розумінні сутності самого процесу усного перекладу.

Так, усний переклад розглядається як вербальна (звукова) передача усного або письмового повідомлення з оригінальної мови на мову перекладу [59]. Поділ видів усного перекладу можна здійснити на основі критерію сприйняття тексту-оригіналу, виокремлюючи усний переклад на слух і усний переклад з аркуша. Згідно з критерієм часового співвіднесення комунікативних актів, усний переклад на слух розділяється на послідовний і синхронний. Деякі дослідники відносять переклад з аркуша до послідовного або синхронного перекладу, тоді як інші вважають його окремим видом усного перекладу [60].

Узагальнюючи різні точки зору, можна стверджувати, що усний переклад поділяється на послідовний, синхронний і переклад нашіптуванням, кожен з яких має своє призначення та контекст застосування.

Послідовний переклад – це метод усного перекладу, за якого перекладач розпочинає свою роботу після завершення промови оратора,

перекладаючи або всю промову, або її частину. Обсяг промови, що перекладається, може варіюватися від коротких висловлювань до великих текстів, які оратор виголошує протягом 20-30 хвилин або більше. Цей тип перекладу вимагає від перекладача запам'ятовування змісту значних сегментів оригіналу на протязі тривалого часу до моменту початку перекладу. Якщо обсяг оригіналу перевищує кілька висловлювань, перекладач під час сприйняття матеріалу робить записи ключових моментів, які допомагають йому відтворити почуте повідомлення [21].

Послідовний переклад вимагає від перекладача здійснення перекладу після виступу оригінального мовця, при цьому перекладач зазвичай користується нотатками для забезпечення точності перекладу. При усному послідовному перекладі не використовуються спеціальне обладнання, але тлумач використовує систему універсального перекладацького скоропису. Ця система дозволяє тлумачу фіксувати повідомлення мовця за допомогою вертикального запису спеціальних символів та передавати його мовою перекладу.

Послідовний переклад є найбільш поширеним видом усного перекладу. Послідовний перекладач завжди знаходиться на видноті – його робоче місце розташоване поруч з виступаючим та слухачами. Послідовний переклад виконується блоками: перекладач уважно слухає і запам'ятовує сказане спікером, а потім перекладає. Проходить у зручному для перекладача режимі, що забезпечує максимальну точність і повноту перекладу, але час виступу оратора збільшується вдвічі. Тому послідовний переклад використовується на заходах з невеликою кількістю промовців.

Переклад нашіптуванням використовується у ситуаціях, коли необхідно перекласти інформацію для одного чи двох слухачів без переривання загального процесу спілкування [53].

Зазначимо, що усний синхронний переклад з'явився в 20-х роках минулого століття завдяки американському бізнесмену Едварду Філейну, чия компанія розробила перше обладнання для синхронного перекладу.

Синхронний переклад отримав популярність після організації демонстрації на засіданні ООН у 1946 році Ліоном Достертом, особистим перекладачем президента США Дуайта Ейзенхауера. Цей підвид усного перекладу став необхідним після Нюрнберзького процесу 1945-1946 років, де використовувалися англійська, німецька, російська та французька мови [23].

Синхронний переклад полягає в тому, що перекладач перекладає сказане на іншу мову з кілька секундною затримкою. У синхроніста немає часу на роздуми, пошук кращих слів чи консультації з колегами. Помилка синхроніста одразу помітна. Тому перед початком роботи синхронний перекладач ретельно готується: вивчає програму та тези заходу, знайомиться з іменами та ролями виступаючих, готує глосарій.

Синхронний переклад передбачає одночасне слухання оригінального повідомлення та виконання перекладу, що ставить високі вимоги до когнітивних здібностей перекладача і може викликати значний психофізіологічний дискомфорт.

Синхронний переклад поділяється на декілька видів [16]:

1) класичний переклад: перекладач знаходиться в спеціальній кабінеті, аудіально сприймає мовлення, що надходить через телефони, і одночасно відтворює за допомогою мікрофона свою інтерпретацію мови;

2) слухання тексту та інтерпретація перекладу з використанням транскрипта (вихідного тексту промовця). Слухання тексту та відтворення перекладу відбуваються миттєво та в режимі реального часу, таке дублювання значно збільшує когнітивне навантаження на перекладача;

3) «тихе спілкування»: варіант перекладу за допомогою спеціальної апаратури (використовується для групи перемовників) або без неї (коли перекладач знаходиться за спиною мовця). Як правило, цей вид застосовують у межах соціально орієнтованих заходів, коли переклад мовою мовця не передбачено.

Зазвичай синхронні перекладачі працюють на великих заходах, але вони не знаходяться у залі серед усіх присутніх. Найчастіше вони працюють

у спеціально обладнаних кабінках. Через високу напруженість роботи синхроністи потребують заміни кожні півгодини, тому працюють у парі з колегою. Складність та напруженість синхронного перекладу вимагають не лише виняткових навичок перекладача, але й особливих умов, створених за допомогою спеціального обладнання [13].

Виконання синхронного перекладу передбачає активізацію багатьох когнітивних і психологічних процесів, що робить його складною діяльністю. Він включає слухове та зорове сприйняття, інтерпретацію смислів, прогнозування, аналіз і розуміння інформації, здатність до концентрації уваги та роботи з пам'яттю (як оперативною, так і довгочасною). Також важливі аспекти, такі як увага для розуміння контексту, кодування та декодування мовної інформації, пошук ефективних перекладацьких рішень, вміння говорити та самоконтроль для точності й перефразування.

Дослідники І. Курц [74] і К. Г. Сібер [84], підкреслюють, що одночасне транслювання повідомлень створює значне психічне та фізичне навантаження на перекладача-синхроніста. Це включає очікування різних варіантів розгортання ситуацій, технічні проблеми, лексико-фразеологічні труднощі, зростання темпу мовлення мовця, а також психологічну та фізичну втомленість. Тому підготовка перекладача-синхроніста має включати формування його стресостійкості, уміння зменшувати або переборювати негативний вплив стресу, а також навички зниження психологічного навантаження.

Таким чином, кожен з цих видів перекладу знаходить застосування в різних сферах суспільного життя, включаючи офіційні заходи, міжнародні переговори, медичне обслуговування, юридичні процедури тощо, де вони відіграють ключову роль у забезпеченні комунікації між людьми, які не володіють спільною мовою. Усний переклад не лише долає мовний бар'єр, але й сприяє кращому розумінню культурних особливостей, що має важливе значення для досягнення взаєморозуміння між різними народами та культурами [42].

Незважаючи на загальну схожість між двома відомими типами перекладу, вони мають значні відмінності в процесі виконання. Наприклад, хоча паузи відіграють ключову роль у послідовному перекладі, у синхронному перекладі паузи відсутні, що означає одночасне здійснення процесів слухання та говоріння. Також до суттєвих відмінностей синхронного перекладу можна віднести необхідність використання спеціальних інструментів, таких як електронні пристрої та кабінки. Продуктивність перекладачів залежить від основних навичок, таких як розуміння, слухання, володіння мовою та вміння вести конспекти, які потрібно розвивати під час навчання на курсах перекладу [10].

На відміну від послідовного перекладу, під час синхронного перекладу перекладач не має можливості робити паузи для обдумування вибору еквівалентів у мові перекладу; він перекладає сегменти мовлення без зупинок, а не цілі висловлювання. Оскільки синхронний переклад часто використовується у політичній сфері, будь-яка помилка під час важливих переговорів може призвести до серйозних наслідків.

Формування професійної компетентності у процесі навчання синхронного перекладу вимагає комплексного підходу, що враховує специфіку дисципліни та індивідуальні особливості студентів. Методологічні основи цього процесу мають забезпечити не лише оволодіння технічними навичками перекладу, але й розвиток глибокого розуміння мовних і культурних контекстів. Основним завданням є виховання здатності до швидкого аналізу та генерації мовного матеріалу в реальному часі, що вимагає високого рівня концентрації, ерудиції та стресостійкості [65].

Зазначимо, що вперше комплексне визначення компонентів компетентності викладачів перекладу було запропоноване у рамках проекту European Master`s in Translation, що здійснюється Генеральним директором перекладів Європейської комісії та низкою університетів як європейських, так і неєвропейських країн (EMT) [68, с. 6-7].

Розвиток професійної компетентності в цій сфері починається з формування міцної мовної бази, включаючи як рідну, так і іноземні мови. Важливо забезпечити студентам доступ до широкого спектру мовних ресурсів, таких як спеціалізовані тексти, аудіо та відеоматеріали, що допоможе їм зануритися в мовне середовище та покращити їхнє розуміння нюансів і варіативності вживання мови. Навчання має бути орієнтованим на практику, з великою увагою до живого спілкування, роботи з текстами та аудіовізуальними матеріалами.

1.2. Теоретичні засади навчання синхронного перекладу в закладах вищої освіти

Заклади вищої освіти сьогодні надають важливу увагу навчання синхронному перекладу, який є однією з ключових складових у підготовці студентів, які прагнуть стати кваліфікованими перекладачами або викладачами з міжнародних відносин. Це навчання допомагає розвивати у студентів не лише мовні навички, а й когнітивні, лінгвістичні та культурні компетентності.

Уміння виконувати синхронний переклад вимагає від студентів швидкості обробки інформації, точності перекладу та здатності виражати думки у мові перекладу майстерно та ефективно. Крім того, навчання синхронному перекладу сприяє розвитку вміння працювати під час високого тиску та в умовах обмеженого часу, що є важливими навичками для професійного зростання у цій галузі. Враховуючи зростаючу потребу у міжнародній співпраці та обміні знаннями, навички синхронного перекладу стають цінним активом для майбутніх фахівців у різних сферах діяльності [6].

Теоретичні засади навчання синхронного перекладу в закладах вищої освіти ґрунтуються на різноманітних аспектах мовознавства, лінгвістики, когнітивної психології та технологій перекладу. Цей процес включає в себе

вивчення основних принципів та стратегій синхронного перекладу, а також практичну роботу з використанням спеціалізованого обладнання.

Методика навчання перекладу є окремою галуззю, яка має інші цілі та завдання, ніж методика навчання іноземних мов. Зокрема, завданням методики навчання перекладу є формування компетентності у здійсненні еквівалентної або гетеровалентної двомовної діяльності, тоді як методика навчання іноземних мов спрямована на розвиток здатності до мовленнєвої діяльності іноземною мовою [9].

Особливістю усного послідовного перекладу є чергування роботи між адресантом і перекладачем, який передає зміст повідомлення адресату. Така комунікативна ситуація створює умови, що можуть полегшити процес перекладу, оскільки в ній враховуються прагматичні компоненти визначення змісту висловлювання, такі як міміка та жести. Серед специфічних навичок послідовного перекладу виділяють вміння розуміти вихідну мову на слух, здатність знаходити основні смислові елементи оригіналу при одноразовому сприйнятті з опорою на образну пам'ять, а також користування перекладацьким скорописом. Додатково важливими є навички одночасного слухання і письма, читання і говоріння, а також ефективного фіксування головного змісту тексту оригіналу під час його сприйняття та паралельного створення усного перекладу [57].

Синхронний переклад без зорової опори є найскладнішим видом усного перекладу, що вимагає значної концентрації пам'яті та здатності до одночасного сприйняття інформації на слух і її декодування мовою перекладу. Перекладачеві необхідно швидко переходити з однієї мови на іншу, узагальнювати й скорочувати зміст почутого, створювати чіткі висловлювання як мовою оригіналу, так і мовою перекладу, а також використовувати мовні кліше і непомітно виправляти попередні неточності. Окрім розвитку сприйнятливих і розумових навичок, пам'яті, уваги та стійкості до стресу, дослідники також підкреслюють важливість уміння

орієнтуватися в тексті оригіналу, сегментувати текст і швидко знаходити та приймати оптимальні перекладацькі рішення [60].

Узагальнено перекладацькі навички, необхідні для оволодіння всіма видами усного перекладу [47], показано у табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Основні вміння усного перекладу

Вміння для усного перекладу	Опис
Сприйняття та розуміння інформації	Здатність швидко сприймати і розуміти великі обсяги інформації в умовах обмеженого часу.
Аналіз та запам'ятовування	Вміння аналізувати та утримувати в пам'яті важливі елементи змісту, що є необхідним для відтворення точної інформації.
Швидке перемикання між мовами	Здатність швидко переходити з однієї мови на іншу, підтримуючи логічність та ясність викладу.
Продуктування тексту	Навички створення усного тексту, який відповідає нормам мови перекладу, у різних комунікативних ситуаціях.
Вибір перекладацької стратегії	Уміння адаптувати підхід до перекладу відповідно до комунікативної ситуації, обираючи між буквальним, смисловим перекладом чи скороченням залежно від мети та умов перекладу.

Навчання усних перекладів ґрунтується на визначених навичках та основних процесах мовленнєво-розумової діяльності людини. Цей процес спрямований на розвиток пам'яті студентів, а також на формування навичок сприйняття та аналізу інформації.

Важливими аспектами навчання усного перекладу є такі, як-от:

- розвиток гнучкості мислення;
- формування вміння швидко підбирати та використовувати лексичні відповідники і перекладацькі трансформації;
- формування вміння швидко переходити з однієї мови на іншу;
- розвиток навичок імовірнісного прогнозування та здатності продукувати текст перекладу;
- розвиток умінь виступати перед аудиторією [17].

Навчання усного перекладу відбувається поступово у процесі всього освітнього процесу підготовки майбутнього перекладача.

На рис. 1.1 показано етапи навчання усного перекладу.

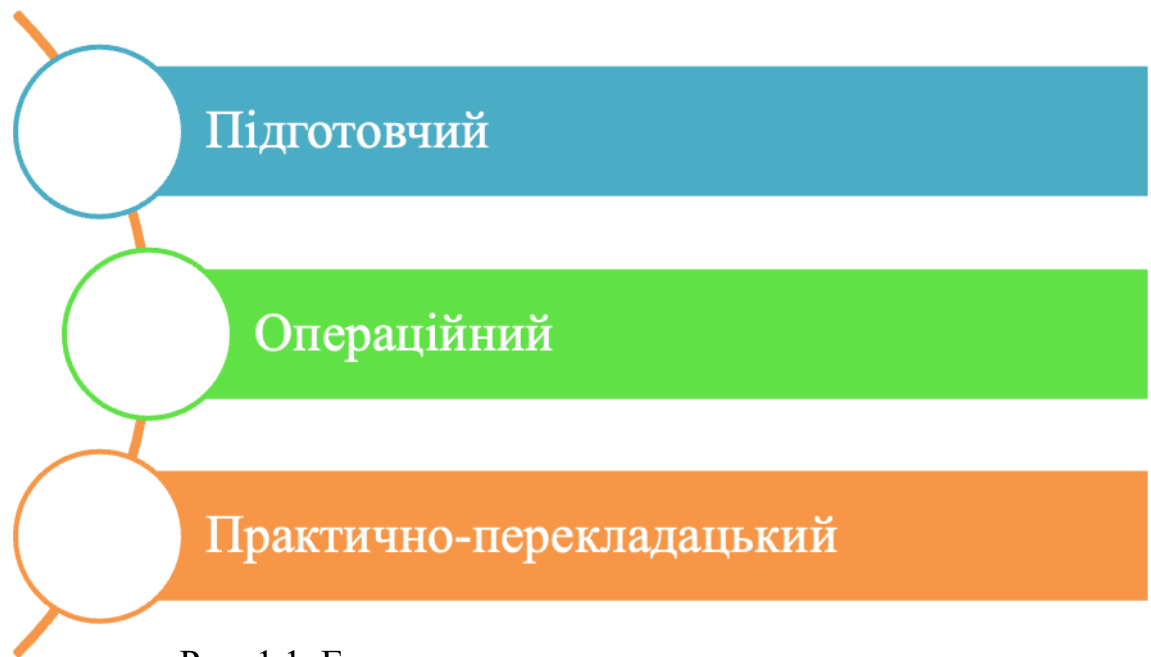

Рис. 1.1. Етапи навчання усного перекладу

Безумовно, впровадження вправ у навчальний процес під час викладання перекладу сприятиме формуванню і розвитку необхідних навичок усного та письмового перекладу.

На підготовчому етапі навчання, що фокусується на розвитку пам'яті студентів, важливими є вправи з точними словами, числівниками та запам'ятовуванням лінійної інформації з поступовим її ускладненням (метод snow ball repetition).

У процесі виконання вправ за методом snow ball repetition студенти працюють у групах: один учасник спочатку читає речення українською мовою, поступово збільшуючи кількість слів, а інший намагається повторити його в тому ж порядку. Аналогічно, речення такої ж складності зачитуються іноземною (наприклад, англійською) мовою.

Для формування навичок сприйняття та аналізу інформації використовують як переклад (стисле викладення змісту повідомлення іноземною мовою), так і його відсутність. Це може включати відповіді на

запитання після прослуховування чи прочитання тексту, перефразування окремих висловлювань, а також виділення основних змістових блоків, спираючись на розуміння лексики, граматики та намірів мовця [60].

На операційному етапі навчання усного перекладу застосовуються різноманітні методи лексичної семантизації, які допомагають студентам визначати значення слів у контексті, знаходити відповідні визначення термінів з наданого списку, а також знаходити антоніми та синоніми. Це сприяє розвитку гнучкості мислення та формуванню навичок пошуку і використання лексичних відповідників.

На практично-перекладацькому рівні для розвитку вмінь і навичок у застосуванні перекладацьких трансформацій здобувачі аналізують переклад речень, порівнюють його з оригіналом і визначають, які конкретні трансформації були застосовані. Після цього студенти самостійно виконують переклад окремих речень чи текстів, обираючи найбільш ефективні варіанти для використання різних перекладацьких трансформацій. Це дозволяє їм не лише вдосконалювати технічні навички перекладу, але й розвивати критичне мислення щодо вибору найбільш адекватних рішень у процесі перекладу [53].

Формування навичок синхронного перекладу починається із забезпечення зорової опори, такої як друкований текст. На заняттях студенти беруть участь у рольовій грі: один з них виступає в ролі промовця, а інший слухає його виступ і одночасно виконує переклад з затримкою в 2–3 секунди, спираючись на текст, наданий заздалегідь.

Наступний етап навчання передбачає використання технічних засобів. Студент одягає навушники, слухає запис оратора і перекладає для аудиторії через мікрофон, користуючись друкованим текстом.

Для розвитку навичок синхронного перекладу без зорової опори використовують різні методи, у тому числі навчання з навушниками і мікрофоном, або техніку нашіптування, яка є одним із видів синхронного перекладу. Цей підхід не лише розвиває мовленнєві навички, але й підвищує

здатність студента адаптуватися до різних умов перекладу, покращуючи їхню швидкість реагування і вміння зосереджуватися на інформації в режимі реального часу.

Здобувачі вивчають теоретичні моделі перекладу, такі як теорія рівноваги між мовами, теорія рекурсивного перекладу та моделі перекладацької компетенції. Вони також знайомляться з різними типами синхронного перекладу, включаючи симультанний та послідовний переклад, і навчаються застосовувати їх у практичних завданнях.

Навчання синхронного перекладу також включає в себе вивчення мовних структур і лексики в різних сферах, що допомагає студентам розширювати свій словниковий запас і вивчати спеціалізовану термінологію для конкретних галузей знань [56].

Крім теоретичних знань, здобувачі також набувають практичний досвід через виконання різноманітних вправ і завдань, які допомагають розвивати швидкість реакції, точність перекладу та здатність працювати під час високого тиску. Важливою частиною навчання є також використання спеціалізованого обладнання для синхронного перекладу, такого як навушники, мікрофони та спеціальне програмне забезпечення для перекладачів.

Початковий етап навчання синхронного перекладу передбачає розвиток різних когнітивних навичок, таких як сприйняття, увага, пам'ять і розумові здібності. Студентам потрібно навчитися сприймати і розуміти мовлення на слух, швидко реагувати на слова та фрази, а також виокремлювати головне. Важливо також розвивати увагу, забезпечуючи її оптимальний обсяг, розподіл та стійкість під час перекладу. Пам'ять грає важливу роль у збереженні великої кількості вокабуляру та інформації з різних галузей. Крім того, розвиток розумових здібностей, таких як творче мислення та здатність швидко робити рішення, є необхідним для ефективного синхронного перекладу [36].

На сьогоднішній день навчання синхронного перекладу в закладах вищої освіти починається з третього року і базується на знаннях та навичках, здобутих студентами під час вивчення мовознавчих дисциплін та іноземної мови. Основна мета практичного курсу перекладу полягає у формуванні перекладацьких навичок і розвитку відповідних умінь як у письмовому, так і в усному перекладі.

На третьому році навчання відбувається формування навичок письмового перекладу, а на четвертому – починається навчання усного перекладу, включаючи абзацно-фразовий, послідовний та переклад з аркуша. У магістратурі здобувачі вдосконалюють ці навички і починають вивчення синхронного перекладу.

У процесі навчання важливо враховувати психолінгвістичні механізми усного перекладу, такі як, наприклад сприймання тексту оригіналу [24].

Підготовка перекладача повинна бути всебічною, включаючи навчання на курсах та факультативах, психологічну підготовку, самостійне тренування та формування особистості на різних етапах її розвитку. Сучасні вимоги до професійної підготовки перекладачів також враховують рекомендації Ради Європи щодо розвитку плюралінгвальної та плюракультурної компетенції. Оволодіння іноземною мовою, включаючи переклад, передбачає підтримку нових соціокультурних змістів. Для досягнення цих цілей необхідно створити умови для спонтанної реакції студентів на непередбачувані ситуації та культурні виклики. Заняття повинні забезпечувати рівновагу між підготовленими та непідготовленими вправами, щоб розвивати професійні уміння, навички та здатність до експромтів [10].

Таким чином, теоретичні засади навчання синхронного перекладу в закладах вищої освіти формують комплексну основу для підготовки фахівців. Це навчання поєднує в собі мовознавчі, когнітивні та культурні аспекти, які є необхідними для успішної професійної діяльності в умовах глобалізації та міжнародної комунікації. Сучасні вимоги до підготовки перекладачів

враховують не лише лінгвістичні знання, а й психолінгвістичні механізми, що забезпечують ефективність синхронного перекладу.

Отже, навчання має бути багатограним, орієнтованим на розвиток як мовних, так і когнітивних навичок, з акцентом на практичні аспекти, які дозволяють студентам адаптуватися до динамічних умов професійного середовища.

1.3. Формування професійної компетентності перекладача як лінгводидактична проблема

У сучасному науковому дискурсі активно розробляється проблематика щодо методики навчання різних видів перекладу та підготовки перекладачів-викладачів. Так, Я. Фабрична характеризує сучасні тенденції у професійній підготовці майбутніх перекладачів [56]; С. Перова вивчає проблему підготовки викладачів перекладу з точки зору педагогіки [40]; М. Орландо (M. Orlando) – специфіку комплексного навчання перекладачів як практиків, дослідників і викладачів [81]; Н. Бідюк – особливості формування перекладацької компетентності майбутніх учителів іноземної мови та літератури [3]; у статті Я. Вербицької визначено ефективні підходи до підвищення рівня компетентності перекладача та якості перекладу [6].

С. Перова, проаналізувавши сучасний стан підготовки перекладачів в Україні, слушно вказує на наявність такої проблеми, як підготовка «кваліфікованих фахівців для навчання перекладачів, тобто викладачів перекладу (translator/interpreter trainers)» [40, с. 105]. На думку дослідниці, створення системи підготовки викладачів перекладу є необхідним «для забезпечення відповідності підготовки перекладачів усім міжнародним стандартам», адже «саме життя й потреби навчальних закладів змушують нас шукати відповіді на питання про те, хто зараз готує перекладачів, який їхній шлях до професії викладача перекладу, які компетентності необхідні для викладачів перекладу в закладах вищої освіти» [56, с. 106].

Роздуми про цю проблему знаходимо й в інших публікаціях. М. Онищенко зазначає, що «головним завданням перекладацької освіти є підготовка компетентного фахівця, який володіє фундаментальними теоретичними знаннями, високим рівнем практичних фахових навичок і може виконувати самостійно професійні завдання у міжкультурному просторі» [37, с. 179]. Тому постає питання щодо методологічного обґрунтування та навчально-методичного забезпечення процесу навчання перекладацької діяльності. Це спонукає дослідників звертати увагу на визначення ефективності методологічних підходів, принципів, методів, прийомів. А. Ляшина характеризує особливості методики викладання перекладу в полікультурному середовищі [24]; В. Горда – у соціокультурній площині [12]; О. Білик, І. Савка, У. Кушпіт пишуть про інтегративний підхід до структурування методів навчання у професійній діяльності перекладачів [4]; М. Онищенко визначає перспективи та труднощі використання інноваційних технологій у навчанні перекладу [37]; О. Башманівський, В. Вигівський, С. Мокотун описують сучасні інформаційні технології в аспекті їх застосування в освітньому процесі задля підготовки перекладачів до професійної діяльності [2]. Безумовно, розробка технологій, методів, прийомів навчання різних видів перекладу, створення методичних систем і навчально-методичних комплексів потребує зусиль як викладачів перекладу, так і перекладачів-практиків.

Низка публікацій присвячена лінгводидактичним аспектам усного перекладу як навчальної дисципліни: Т. Ільчук досліджує найактуальніші питання сучасної методики його навчання [17]; М. Писанко пропонує систему вправ, спрямованих на формування в студентів умінь і навичок синхронного перекладу [42]; А. Статівка визначає основні прийоми та техніки, за допомогою яких формуються навички та вміння, необхідні для успішного здійснення синхронного перекладу [53]. Погодимося із думкою науковців, що однією із найскладніших проблем дидактики перекладацької діяльності є проблема оптимізації процесу навчання усному, насамперед

синхронному, перекладу з урахуванням міжнародних вимог щодо нього та у відповідності до нової вітчизняної освітньої парадигми. У наукових розробках підкреслюється: підготовка висококваліфікованих перекладачів, зокрема фахівців із синхронного перекладу, є складною і багатоаспектною проблемою, що потребує нагального пошуку шляхів її розв'язання.

Компетентнісний підхід в освіті тісно пов'язаний із особистісно орієнтованими та діяльнісними методами навчання, оскільки він зосереджений на розвитку особистості студента. Цей підхід може бути реалізований і оцінений лише під час виконання студентом певного набору дій. Він вимагає зміни змісту освіти, перетворюючи навчальний процес із об'єктивної моделі, що є спільною для всіх студентів, на суб'єктивні досягнення окремого студента, які можна виміряти [31].

Українські науковці підкреслюють, що навчання, орієнтоване на компетентність, має кілька ключових характеристик. По-перше, воно акцентує увагу на кінцевих результатах, а не на початкових умовах. По-друге, основна увага приділяється здатності виконувати практичні завдання, хоча знання також відіграють важливу роль. Крім того, навчання здійснюється в умовах виробництва, тобто частина освітнього процесу проходить безпосередньо на робочому місці [32].

Визначення компетентнісного підходу можна знайти в законодавстві України. Зокрема, в одному з Наказів Міністерства освіти та науки України підкреслюється, що компетентнісний підхід включає «визначення та розвиток у учнів компетентностей, які дозволяють особистості активно долучатися до різних соціальних сфер і вносять вклад у підвищення якості суспільства та особистий успіх. Ключові компетентності утворюють основний набір загальних понять, які мають бути розроблені в комплекс знань, умінь, навичок, цінностей і взаємин у межах навчальних дисциплін та життєвих сфер <...> оскільки компетентності є важливою складовою особистості» [30].

Отже, позицію науковців щодо визначення компетентнісного підходу можна узагальнити в кількох ключових аспектах. Компетентнісний підхід в освіті передбачає:

- акцент на досягненні кінцевих результатів навчання, що можуть бути перевірені в умовах виробництва;
- здатність вирішувати практичні завдання;
- конкурентоспроможність у професійній діяльності.

Підсумовуючи вищезазначене, ми можемо сформулювати власне визначення компетентнісного підходу в освіті. На нашу думку, компетентнісний підхід в освіті є ключовою педагогічною категорією, що передбачає ефективне створення специфічних умов у навчально-виховному процесі, які сприяють формуванню вмінь вирішувати професійні завдання на основі набуття знань, умінь і навичок.

Спочатку розглянемо визначення термінів «компетенція», «компетентний» та «компетентність», які надає сучасний тлумачний словник під редакцією В. Бусела:

– Компетенція – це гарне знання певної сфери; обсяг повноважень конкретної організації, установи або особи; загальна здатність, що ґрунтується на знаннях, досвіді, цінностях і навичках, отриманих у процесі навчання.

– Компетентний – особа, яка має достатні знання в певній області, добре поінформована та здатна до виконання завдань; має знання і кваліфікацію; наділена певними повноваженнями, є повноправною і авторитетною.

– Компетентність – це здатність успішно задовольняти індивідуальні та соціальні потреби, виконувати дії та досягати поставлених цілей.

– Бути компетентним – означає вміння використовувати набуті знання та досвід у конкретній ситуації [7].

Український дослідник О. Ситник підкреслює важливість чіткого розмежування термінів «компетенція» і «компетентність», беручи до уваги

мовні стереотипи в Україні. Термін «компетенція» зазвичай вживається в значенні «обсяг повноважень», тоді як «компетентність» асоціюється з рівнем знань, авторитетом та кваліфікацією. З огляду на це, О. Ситник вважає, що у педагогічному контексті доцільніше використовувати термін «компетентність» [48].

У психологічній і педагогічній літературі компетентність розглядається як характеристика особистості, що визначає її здатність до успішної діяльності у певній сфері. Ця оцінка включає в себе структуру знань і навичок, цінності, відношення до діяльності, результативність та готовність до удосконалення. Іншими словами, компетентність означає стабільну здатність та глибоку готовність особистості до виконання завдань з глибоким розумінням їх сутності, наявністю відповідного досвіду, вмінням адаптувати дії до конкретних обставин, відчуттям відповідальності за результати та готовністю навчатися на помилках [29].

На думку І. Котлярової, компетентність є сукупністю знань, умінь, навичок та готовності до діяльності [21]. М. Москаленко зазначає, що компетентності є важливими індикаторами, що свідчать про готовність до певної діяльності [28]. Є. Червінко підкреслює, що компетентний спеціаліст повинен мати як фундаментальні теоретичні знання, так і практичні навички [57]. О. Білик та І. Савка [4] визначають компетентність як окрему особистісну характеристику, яка відображає здатність особи діяти в різних соціальних ситуаціях.

Отже, концепція компетентності є основною ідеєю сучасної національної освітньої системи. Освітня система є ефективною, коли результатом є компетентна особистість, здатна застосовувати знання відповідно до ситуації та нести відповідальність за свої дії.

Професійна діяльність перекладача передбачає виконання завдань міжмовної комунікації і є особливим видом мовної взаємодії. Комунікація, у широкому розумінні, означає обмін інформацією між людьми за допомогою загальних мовних символів. Види комунікації включають немовну (за

допомогою жестів, універсальних кодів) і мовну (за допомогою мови). Потреба у перекладача виникає тоді, коли між співрозмовниками є мовний бар'єр. Професійна компетентність перекладача визначається як сукупність знань, умінь, навичок та особистісних якостей, необхідних для успішного здійснення професійних обов'язків, хоча точне розуміння цієї компетентності залишається предметом дискусій серед лінгвістів [44].

Різноманітність перекладацької діяльності не обмежується лише видами перекладу, але також включає різні умови, цілі, часові рамки та замовників тексту. Переклад може бути здійснений для різних цілей: від загального ознайомлення до публікації як повноцінної заміни оригіналу. У кожному випадку ставляться різні вимоги, і перекладач повинен бути готовий працювати в різних умовах. Крім того, перекладач може виконувати різноманітні завдання, такі як ведення переговорів, ділове листування, прийом делегацій та інші [16].

Формування професійної компетентності перекладача є важливою лінгводидактичною проблемою, яка ставить перед собою завдання підготувати кваліфікованих фахівців у сфері перекладу. Ця проблема включає в себе не лише оволодіння мовними навичками та техніками перекладу, але й розвиток когнітивних, міжособистісних та культурних компетентностей.

Вперше комплексне визначення компонентів компетентності викладачів перекладу було запропоновано в рамках проєкту European Master's in Translation, який реалізується Генеральним директором перекладів Європейської комісії спільно з університетами різних країн [67]. Цей факт зазначають у більшості досліджень з цієї теми.

У документах «Common European Framework of Reference for Languages» [66] професійна перекладацька компетентність визначається як готовність і здатність передавати спеціалізовану інформацію з однієї мови на іншу як у письмовій, так і в усній формі, враховуючи відмінності між текстами, комунікативними ситуаціями та культурами. Ця компетентність

охоплює професійні знання (теоретичні, процедурні, інтегративні), відповідні професійні вміння та навички, а також професійно важливі якості перекладача, які необхідні для роботи з професійно орієнтованими текстами [66].

Список компетентностей постійно оновлюється, і наразі пропонуються вимоги до викладачів перекладу на 2024-2029 роки [68]. У рамках проєкту виділено п'ять основних компетентностей для викладачів перекладу:

1. Галузева / перекладацька компетентність (field competence) включає вміння виконувати всі завдання, які надаються студентам, відповідно до професійних стандартів, критично аналізувати стандарти, надавати перекладацькі послуги, а також аналізувати ринок та його перспективи. Перекладацька компетентність розглядається як мовленнєва діяльність, спрямована на перекодування тексту з однієї мови на іншу із збереженням змісту. Вона охоплює знання, уміння й навички, необхідні для успішного виконання професійних завдань перекладача.

2. Міжособистісна компетентність (interpersonal competence) – вміння інтегруватися в колектив, критично оцінювати професійну етику викладачів і перекладачів, створювати сприятливе навчальне середовище, а також навчати студентів справлятися зі стресом.

3. Організаційна компетентність (organizational competence) охоплює здатність розуміти потреби студентів, розробляти навчальні програми та плани, а також вдосконалювати їх.

4. Навчальна компетентність (instructional competence) передбачає вміння ставити цілі для кожного заняття, обирати відповідні методи навчання, мотивувати студентів до саморозвитку та стимулювати критичне мислення.

5. Оцінювальна компетентність (assessment competence) передбачає вміння встановлювати критерії та методи оцінювання, оцінювати знання студентів на різних етапах навчання та переглядати складові перекладацької компетентності [63, с. 7-10].

При цьому дидактична компетентність, яка є важливою для викладацької діяльності, до цього переліку не входить. Вона включає розуміння процесу навчання як взаємодії між викладачем і студентом, визначення цілей та завдань навчання, організацію самостійної роботи студентів і розвиток їхніх навичок перекладу.

На нашу думку, дидактична компетентність передбачає сформованість низки загальнопедагогічних і методичних умінь, а саме:

- розуміти процес навчання як суб'єкт-суб'єктну взаємодію,
- визначати цілі, завдання, дидактичні та методичні принципи, методи та прийоми навчання перекладу;
- організовувати освітньо-виховний процес;
- організовувати та спрямовувати самостійну роботу здобувачів освіти;
- розвивати їхні перекладацькі вміння та навички;
- оцінювати та прогнозувати результати навчання та ін. [18, с. 55-65].

Отже, перекладацька компетентність у сучасних розвідках розуміється як мовленнєва діяльність, спрямована на трансформацію і перекодування тексту або інформації з однієї мови на іншу зі збереженням змісту [62]; як сукупність знань, умінь і навичок, що дозволяє перекладачу успішно розв'язувати свої професійні завдання.

З нашої точки зору, **професійна перекладацька компетентність** – це «володіння рідною та іноземними мовами на такому рецептивно-репродуктивному рівні, який дозволяє інтегрувати різні картини світу, культури, традиції, різні типи мислення та світобачення, комунікативної та мовленнєвої поведінки в єдине ціле – продуктивну перекладацьку діяльність» [18, с. 55-65].

Зважаючи на особливості перекладацької діяльності загалом і підготовки до неї майбутніх перекладачів, зазначимо на специфіку виконання вправ і завдань. Перш за все, під час перекладу виникає необхідність виконання завдання усно або письмово. При письмовому перекладі зазвичай є достатньо часу для користування довідковими матеріалами, але у випадку

усного перекладу ця можливість відсутня. Усний переклад вимагає миттєвого самостійного прийняття рішень, а якість його залежить від обсягу словникового запасу, фонетичних знань та рівня навичок перекладу [9].

Усний переклад є надзвичайно складною діяльністю, яка вимагає від перекладача широкого спектру навичок, включаючи вміння використовувати різні перекладацькі прийоми, добру дикцію, швидкість мовлення та психологічну стійкість. Така діяльність потребує координації багатьох механізмів в умовах обмеженого часу.

Науковці (наприклад, А. Ольховська [33], М. Орландо (M. Orlando) [81], С. Перова [40] та ін.) справедливо вказують, що викладач перекладу має володіти певними теоретичними знаннями (психолого-педагогічними та перекладацькими), практичними перекладацькими та методичними (дидактичними) вміннями та навичками, перекладацьким досвідом, здатністю до саморозвитку та самовдосконалення.

Н. Зінукова підкреслює: професійна компетентність усного перекладача є здатністю креативно використовувати когнітивні ресурси своєї мовної свідомості для вирішення професійних завдань інтерпретації смислу в ситуаціях міжкультурної комунікації [13, с. 275].

Маючи на увазі діяльність перекладача-синхроніста, зауважимо, що **професійна компетентність усного перекладача** є складним утворенням, що містить як загальні перекладацькі компетентності, в яких відбиваються основні функції здійснення перекладацької діяльності, так і специфічні компетенції, необхідні при здійсненні усного, в тому числі й синхронного, перекладу (дискурсивна, комунікативно-посередницька, міжкультурна, особистісна, емоційна, інформаційно-організаційна, рефлексійна, цифрова та ін.) [18, с. 55-65].

Сформулюємо наше бачення поняття «професійна компетентність викладача перекладу».

Професійна компетентність викладача перекладу – це інтегративна властивість особистості, яка передбачає сформованість комплексу

необхідних компетентностей (перекладацької, дидактичної, міжособистісної, організаційної, навчальної, оцінювальної) для ефективної педагогічної та перекладацької діяльності; це сформованість різних компонентів педагогічної та перекладацької діяльності (психолого-педагогічні та предметні знання, професійні вміння та навички, особистісний досвід, здатність досягати позитивних професійних результатів, здатність до навчання упродовж життя) та педагогічного спілкування у межах міжкультурної комунікації [18].

До структури професійної компетентності викладача синхронного перекладу входять такі **вміння та здатності**:

- готовність і здатність сприймати та розуміти усне мовлення суб'єктів спілкування, які належать до різних культур, транслювати його у відповідності до ситуації спілкування, жанру, стилю, реєстру;

- вміння занурюватися у ситуацію міжмовної та міжкультурної взаємодії; вміння актуалізувати необхідні компетентності для здійснення перекладацької та викладацької діяльності;

- готовність до збагачення комунікативного досвіду з одночасною мобілізацією вже розвинених умінь і навичок;

- уміння аналізувати нову інформацію, отриману в процесі навчання із контексту (ситуації);

- здатність до рефлексії та саморефлексії.

Отже, підготовка професійних викладачів перекладу – нагальна проблема як перекладознавства, так і дидактики вищої освіти. Наукова спільнота намагається оптимізувати процес цієї підготовки, передусім, за рахунок:

- уведення додаткових навчальних курсів у магістратурі («Методика викладання перекладу», «Основи білінгвізму», «Побудова та оцінювання навчального плану», «Сучасне перекладознавство» та ін. [52]);

- виокремлення спеціалізації «викладач перекладу»; набуття цієї додаткової спеціальності у системі підвищення кваліфікації тощо.

Так, С. Перова вважає з необхідним розроблення та впровадження програм для перепідготовки та підготовки викладачів перекладу (translator/interpreter trainers), що передбачає різне наповнення залежно від їхнього попереднього досвіду: «для викладачів, які мають науковий ступінь із перекладознавства, але не мають педагогічної освіти; для викладачів, які мають науковий ступінь з методики викладання іноземних мов, теорії та практики професійної освіти, але не мають базової освіти в галузі теорії перекладу» [40, с. 109].

Стосовно навчальних курсів, спрямованих на формування професійної компетентності викладача перекладу, зазначимо, що в багатьох закладах вищої освіти вже робляться кроки в цьому напрямі. Так, у Криворізькому державному педагогічному університеті здобувачам другого (магістерського) рівня освіти на освітньо-професійній програмі «Філологія. Переклад (перша – англійська)» за спеціальністю 035 Філологія (спеціалізація 035.041 Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська) пропонуються такі нормативні та вибіркові дисципліни, як-от: «Педагогіка вищої школи та методика навчання іноземних мов і перекладу», «Менеджмент у галузі надання мовних послуг», «Актуальні проблеми світового перекладознавства» (нормативні); «Сучасні технології навчання іноземних мов», «Методика дистанційного навчання», «Авторські методики навчання іноземних мов» (вибіркові).

Таким чином, для того щоб відповідати сучасним вимогам ринку перекладацької праці, потрібно підготувати висококваліфікованих письмових та усних перекладачів. Для цього необхідна професійна підготовка викладачів перекладу у закладах вищої освіти або ж якісна перепідготовка для підвищення кваліфікації.

Узагальнено наше уявлення про систему лінгводидактичних засад процесу формування професійної компетентності викладача синхронного перекладу показано на рис. 1.2 [18].

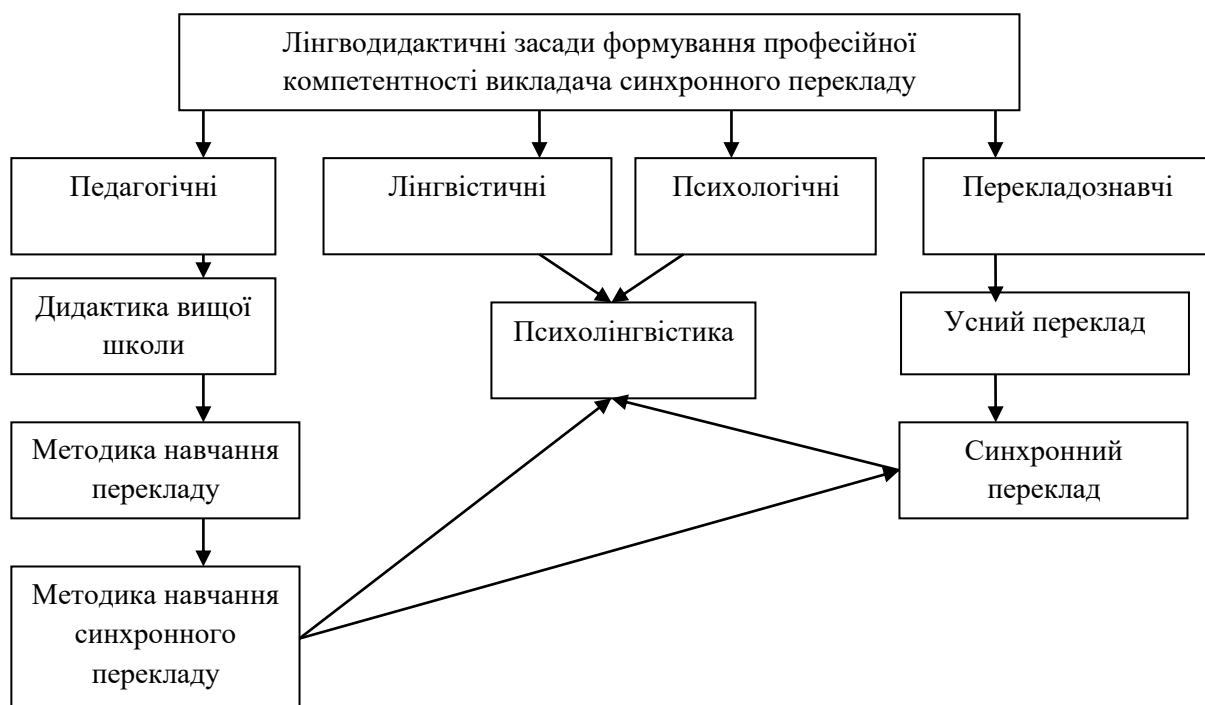

Рис. 1.2. Лінгводидактичні засади формування професійної компетентності викладача синхронного перекладу

Педагогічний аспект включає зміст навчальних матеріалів для вправ і перекладу, вибір тематики текстів та розвиток якостей, необхідних для професійного перекладача.

Психологічний аспект фокусується на розвитку комунікативної компетенції, вмінь ефективної взаємодії та емоційної стійкості.

Методичний аспект навчання синхронному перекладу охоплює підходи та техніки викладання, що сприяють розвитку перекладацьких навичок. Основна увага в цьому контексті приділяється вихованню особистості перекладача як професіонала, адже це є фундаментом для досягнення високого рівня майстерності в перекладацькій діяльності. Важливо не лише знати теорію, але й уміти її застосовувати на практиці, що допомагає перекладачам ефективно працювати в умовах міжкультурної комунікації.

Крім того, з врахуванням швидкого розвитку технологій, важливо впроваджувати в навчальний процес сучасні перекладацькі інструменти та

програмне забезпечення, які допоможуть студентам ефективно виконувати свої завдання.

Таким чином, формування професійної компетентності викладача синхронного перекладу складний багатоаспектний процес, який потребує особливої лінгводидактичної організації освітньо-виховного процесу та більш тривалої підготовки.

Висновки до першого розділу

На підґрунті вивчення наукової літератури встановлено, що процес навчання синхронного перекладу є надзвичайно складним і багатогранним, адже він поєднує в собі теоретичні знання з лінгвістики, когнітивні й психологічні аспекти.

У підготовці перекладачів важливу роль відіграє формування навичок багатозадачності та здатності швидко приймати рішення в умовах підвищеного стресу.

1. Усний переклад вважається одним із найскладніших типів перекладу, що зумовлено специфікою мовлення. Виокремлено різновиди усного перекладу, а саме: послідовний, синхронний і переклад нашіптуванням, кожен з яких має своє призначення та контекст застосування.

Синхронний переклад передбачає одночасне слухання оригінального повідомлення та виконання перекладу, що ставить високі вимоги до когнітивних здібностей перекладача і може викликати значний психофізіологічний дискомфорт.

Виконання синхронного перекладу передбачає активізацію багатьох когнітивних і психологічних процесів, що робить його складною діяльністю. Він включає слухове та зорове сприйняття, інтерпретацію смислів, прогнозування, аналіз і розуміння інформації, здатність до концентрації уваги та роботи з пам'яттю (як оперативною, так і довгочасною).

2. Визначено та схарактеризовано теоретичні засади навчання синхронного перекладу в закладах вищої освіти (мовознавчі, когнітивні та культурні), що формують комплексну основу для підготовки майбутніх перекладачів. Сучасні вимоги до їхньої підготовки враховують не лише лінгвістичні знання, а й психолінгвістичні механізми, що забезпечують ефективність синхронного перекладу.

Розвиток професійної компетентності майбутніх перекладачів починається з формування міцної мовної бази, включаючи як рідну, так і іноземні мови, а також розуміння культурних аспектів, дотримання етичних норм і вміння працювати в команді. Важливо забезпечити здобувачам освіти доступ до широкого спектру мовних ресурсів, таких як спеціалізовані тексти, аудіо та відеоматеріали, що допоможе їм зануритися в мовне середовище та покращити їхнє розуміння нюансів і варіативності вживання мови.

Навчання має бути орієнтованим на практику, з великою увагою до живого спілкування, роботи з текстами та аудіовізуальними матеріалами.

3. Установлено, що компетентність є комплексною характеристикою, яка охоплює знання, навички, цінності та готовність особистості до виконання професійних завдань. У контексті перекладацької діяльності це означає, що професійна компетентність перекладача не лише ґрунтується на теоретичних знаннях, а й передбачає вміння ефективно взаємодіяти в різних комунікативних ситуаціях.

Формування професійної компетентності перекладача є важливою лінгводидактичною проблемою, що потребує комплексного підходу до підготовки майбутніх фахівців у сфері перекладу.

Професійна компетентність перекладача охоплює професійні знання (теоретичні, процедурні, інтегративні), відповідні професійні вміння та навички, професійно важливі якості перекладача, які необхідні для роботи з професійно орієнтованими текстами, з-поміж яких важливими є: міжособистісна взаємодія, організаційні навички, здатність адаптуватися до різних комунікативних ситуацій і культурних контекстів.

Оскільки вимоги до перекладачів постійно змінюються, важливо, щоб в освітньому процесі впроваджувалися сучасні методи навчання, враховувалися новітні технології та різноманітні жанри перекладу. Це сприятиме формуванню кваліфікованих фахівців, які зможуть успішно адаптуватися до викликів професії.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ СИНХРОННОГО ПЕРЕКЛАДУ

2.1. **Форми, методи та прийоми навчання синхронного перекладу**

Здійснення синхронної перекладацької діяльності пов'язане з високими навантаженнями на когнітивну функцію перекладача та підвищеним рівнем стресу, в зв'язку з чим потреба висококваліфікованої підготовки перекладачів-синхроністів не лише з технічного боку, а й з урахуванням психоемоційної складової не викликає сумнівів [45]. Гострий дефіцит часу, в якому відбувається синхронізація перекладу, вимагає блискавичних перекладацьких рішень, при цьому вони мають бути виваженими та точними.

Проблематика синхронного перекладу детально досліджена у наукових роботах сучасних вчених, з-поміж них: Т. Ільчук [16], А. Ольховська [35], Т. Пасічник [39], М. Писанко [41], І. Шилінська [62] та ін. Дослідники вивчають питання класифікації синхронного перекладу, його ролі, специфічних особливостей, психоемоційної організації перекладача-синхроніста та методів навчання майбутніх перекладачів. У наукових працях висвітлюються психологічні та методичні труднощі навчання синхронного перекладу, включаючи стрес, втому, складність збереження семантичної цілісності тексту та інші виклики, які перешкоджають успішному опануванню цього мистецтва. Пошук ефективних методів навчання синхронного перекладу залишається важливою методичною проблемою [14].

Дж. Макінтош зазначив, що ефективні навчальні програми повинні забезпечувати студентам достатню експозицію до різних тем, які представлені різними доповідачами [75]. Умови іспиту повинні відтворювати реалії конференційного середовища, з живими динаміками, що наближаються до реального життя, набагато ближче, ніж статичні тексти, записані на плівку або відтворені на низькопробному звуковому обладнанні.

На деяких професійних іспитах студенти мають можливість проявити себе як у виступах у прямому ефірі, так і у написаних текстах, які вони розглядають у кабінці й інтерпретують під час читання перекладачем-екзаменатором. Якщо підготувати студентів до таких випробувань ще до іспитів, ці вимоги також стосуватимуться навчальної практики у класі [75].

Синхронне та послідовне тлумачення використовується протягом п'ятдесяти років і стало стандартом для багатомовної комунікації в міжнародних організаціях, як державних, так і приватних. Перекладачі конференцій є окремою професією; зазвичай вони спочатку навчаються послідовному перекладу, де дискурс відтворюється відрізками (експромтом або за текстом в кабінці). Друге питання, яке піднімає Дж. Макінтош, – це «виправлення», більш складний вид перекладу, що вимагає запису результатів студентів для подальшого порівняння з оригіналом [75, с. 126].

У науково-методичній літературі мало уваги приділяється темі «виправлення», особливо в контексті синхронного перекладу, коли немає часу для структурування дискурсу [53]. У синхронному перекладі короткочасна пам'ять постійно зайнята через швидку послідовність інформації. Інша відмінність полягає у фазі розуміння: під час послідовного перекладу інформація може бути у формі нотаток, тоді як у синхронному перекладі обробка інформації та розуміння результату відбувається в момент відтворення мови, що робить завдання значно складнішим. Перекладач послідовного типу має час для аналізу дискурсу та його нюансів, в той час як синхронний перекладач не може сформулювати загальний образ дискурсу для інтерпретації. Всі перекладачі вважають свою професію високо вимогливою та складною [42].

Як було вже вказано вище, усний переклад поділяється на два види: послідовний і синхронний. Найбільш складним і вимогливим є синхронний переклад, через велике психологічне напруження, з яким стикається перекладач. Це напруження виникає через обставини його роботи:

- необхідність одночасно слухати і говорити;

- неможливість зупинити мовця чи перепитати фразу;
- необхідність миттєво знаходити еквівалент в мові перекладу;
- обмежена можливість виправити помилку; варіативна мовна норма мовця тощо.

Пам'ять теж є надзвичайно важливим аспектом навчання, та її необхідно активно тренувати. Основною метою розвитку пам'яті є покращення розуміння мови-джерела, що, в свою чергу, веде до більш адекватного інтерпретування інформації. Психологічні дослідження показують, що пам'ять людини поділяється на короткочасну та довготривалу. Короткочасна пам'ять дозволяє мозку зберігати інформацію протягом обмеженого часу без механізмів для її подальшого відтворення. Натомість довготривала пам'ять формується, коли розвиваються шляхи для збереження знань і інформації, які можуть бути згадані через тижні, місяці або навіть роки. Тренування обох типів пам'яті є критично важливим для розвитку ефективних навичок перекладу, оскільки здатність швидко та точно відтворювати інформацію безпосередньо впливає на якість синхронного перекладу [10].

У сучасній науці виокремлено основні проблеми та вимоги до навчання синхронного перекладу:

1. Розвиток навичок швидкого сприйняття та аналізу інформації. Перекладач синхронного перекладу має вміти швидко сприймати інформацію, яка викладена оратором, аналізувати її та перекладати на іншу мову.

2. Розвиток навичок говоріння. Перекладач синхронного перекладу має вміти чітко та виразно говорити, правильно інтонувати та використовувати відповідні лексичні та граматичні засоби.

3. Розвиток навичок концентрації уваги. Перекладач синхронного перекладу має вміти концентруватися на мові оратора та не відволікатися на сторонні фактори.

4. Розвиток навичок багатозадачності. Перекладач синхронного перекладу має вміти одночасно слухати оратора, перекладати його мову та говорити.

5. Набуття досвіду роботи. Синхронний переклад – це практичний вид перекладу, тому для того, щоб стати кваліфікованим перекладачем, необхідно набути досвіду роботи [14].

Синхронний переклад вимагає використання певних стандартних правил і методів. Один із них – уміння скорочувати і конденсувати мову в реальному часі. Це важливий аспект у мистецтві синхронізму. При цьому перекладач повинен швидко вирішувати, які елементи можна опустити або скоротити, щоб не втратити суть висловлення оратора.

Для економії часу та простору у синхронному перекладі можна опускати деякі фрази, які вважаються зайвими або несуттєвими. Наприклад, вирази «у галузі», «у галузі економіки», «у зв'язку з цим», «як відомо», «при цьому» і подібні можна просто не перекладати або скорочувати. Сполучники і недоречні вигуки, такі як «ну», «бачите», «отже», також можна виключити з перекладу. Подібні за значенням прикметники, наприклад «представлений», «вищезазначений», часто замінюються в англійському перекладі артиклем «the» або словом «this»: «Представлена доповідь отримала підтримку більшості делегатів» – «*The/this draft was supported by the majority of the delegates*».

У випадку швидкомовного оратора перекладач вимушений ще більше скорочувати інформацію. Наприклад: «У своєму посланні всім делегатам нашої конференції президент Сполучених Штатів Америки Барак Обама сказав...» – «*In his message, President Barack Obama said...*».

Метонімія часто використовується як прийом для узагальнення або конкретизації понять у синхронному перекладі. Наприклад, «Українській владі незабаром доведеться точніше позначити свої позиції» – «*Ukrainian leaders will soon have to define their position more clearly*».

Компресія також є важливим прийомом у синхронному перекладі, де перекладач скорочує або вилучає деякі елементи речення для збереження його суті і лаконічності: «*Оплата після пред'явлення документів*» – «*payment against documents*»; «*на знак протесту проти прийняття цього закону*» – «*in protest against the law*».

Основні міжнародні асоціації перекладачів, такі як АПС в Європі та TAALS у США, встановлюють офіційні критерії для оцінки мовних навичок та вмінь синхронного перекладача.

Синхронний переклад вимагає від перекладача вміння прогнозувати можливий зміст і використовувати прийоми, які дозволяють зекономити час. Наприклад, синхроніст може передбачати або усвідомлювати частину висловлювання ще до його завершення, що дозволяє уникнути пропусків або непорозумінь в процесі перекладу. Ці прийоми можна розглядати як заходи «запобіжна», які допомагають забезпечити повноту і точність синхронного перекладу [17].

У синхронному перекладі використання таких механізмів, як: незаповнена пауза; звук «*err*»; повторення слова; зміна тону; наголошення на слові без відповідного контексту; використання синонімів; вставні слова («*I think, sort of, I want to say, well*»); штучне підняття тону останнього складу слова є стандартною практикою сертифікованих перекладачів-синхроністів. Ці прийоми не вважаються помилками або ознакою непрофесіоналізму, оскільки вони дозволяють забезпечити додатковий час для адекватного перекладу в умовах високого темпу мови оратора та різниці в структурі речень між мовами.

Такий арсенал механізмів не лише відповідає вимогам професійної практики, але й дозволяє здійснювати точний та повний переклад у складних умовах двомовної комунікації. Особливо це актуально у випадках, коли переклад здійснюється з мови, де порядок слів більш вільний, на англійську мову з прямим порядком слів [17].

Перший принцип, який потрібно враховувати в процесі навчання, – це принцип активного слухання, що є важливим етапом у процесі послідовного та синхронного перекладу. Це вимагає постійної уваги та зосередженості, здатності визначати головні ідеї та оцінювати, чи відповідає мовлення темі.

Ця форма слухання не є вродженою властивістю, а скоріше навичкою, яку слід вчити і розвивати. Навіть після вивчення її важливо підтримувати на високому рівні під час коротких засідань, де переклад відбувається послідовно. Це вимагає значних зусиль від перекладачів, які мають бути готові та психічно зосереджені у будь-який момент [74].

Розуміння сенсу дискурсу є ще одним важливим аспектом для успішного перекладу, оскільки воно передбачає розуміння намірів оратора, його суб'єктивність та інформацію, яку він передає. Це допомагає аналізувати текст і визначати його тип та додаткову інформацію.

У короткочасній пам'яті інформація зберігається лише протягом кількох секунд, що є недостатнім для ефективного перекладу. Тому навички короткочасної пам'яті важливі для швидкого засвоєння інформації під час роботи. Розуміння є першим кроком до успішного перекладу, тому на заняттях важливо використовувати вправи активного слухання та оброблення інформації для навчання студентів [74].

Дуже важливо забезпечити здобувачів вправами, які допоможуть їм обробляти інформацію, оскільки це дозволить розвивати їхні навички вибору та аналізу даних. Ці вправи мають на меті структурування інформації з певного дискурсу, виділяючи основні та вторинні ідеї, зовнішні елементи, а також інформацію, яку не можна ігнорувати, і ті частини, які можуть бути пропущені.

Щодо навчання перекладу і ведення конспектів існує певна полеміка: деякі дослідники рекомендують відмовитися від ведення конспектів, оскільки студенти можуть розробити власну систему, в той час як інші фахівці наполягають на важливості використання детальних описів, принципів і символів для повторюваних понять. Зазначається, що «другий

етап послідовного перекладу є найбільш спірним» у контексті навчального процесу [66].

Наприклад, здобувачам можна дати дискретний дискурс із завданням уважно слухати та записувати основні ідеї без конспектів. Після цього їм можна запропонувати переказувати текст тими ж словами, що й оригінал, щоб підготувати їх до реальних умов [45].

У сфері синхронного перекладу існує кілька основних різновидів, кожен з яких має свої особливості та застосування (рис. 2.1). Професійний синхронний переклад передбачає, що перекладач працює у звукоізолюваній кабіні, отримуючи інформацію через навушники, а потім передає її аудиторії через мікрофон, що забезпечує високий рівень точності та зрозумілості. Альтернативним різновидом є нашіптування, коли перекладач тихо нашіптує переклад одночасно з промовцем, використовуючи іноді мікрофонні пристрої для кращого звучання. При перекладі з аркушу перекладач сприймає і аналізує текст оригіналу, водночас відтворюючи його мовою перекладу. Цей різновид вимагає швидкості, зосередженості та високої концентрації для ефективного відтворення наступних частин тексту.

Рис. 2.1. Різновиди синхронного перекладу

Кожен з цих різновидів синхронного перекладу має свої переваги та виклики, що визначає їх використання в залежності від контексту та вимог ситуації, тому кожному з них необхідно правильно навчати, враховуючи фази перекладацької діяльності, етапи та відповідні методи та прийоми.

Так, фаза орієнтування включає у себе аналіз умов, учасників і теми заходу для визначення стратегій перекладу. З досвідом перекладач може прогнозувати тип мовлення, яке слід перекладати. Ця здатність, відома як «антиципація», є ключовою для ефективного синхронного перекладу, дозволяючи адаптувати переклад до конкретного контексту та інтенцій оратора.

Фаза прийняття рішення передбачає формулювання перекладу з урахуванням семантичних, граматичних і просодичних аспектів мовлення. Інтервал між сприйняттям і початком перекладу зазвичай становить 3-7 секунд.

На фазі контролю і самокорекції оцінюється правильність перекладу. Самокорекція, якщо необхідно, може здійснюватися без переривання потоку мовлення оратора. Цей процес вимагає високої концентрації, швидкісного реагування та великого досвіду для досягнення точного й ефективного перекладу [23].

Підкреслимо, що аналіз і корекція помилок є важливою частиною навчання синхронного перекладу, оскільки дозволяє здобувачам усвідомити свої помилки, зрозуміти причини їх виникнення і знайти шляхи їх подолання. На цьому етапі студентам дається завдання прослухати оригінальний текст і виконати його переклад. Після цього вони слухають запис свого перекладу і аналізують, де вони зробили помилки або де можна покращити переклад.

На етапі розбору специфічних помилок, викладач зосереджується на певних типах помилок, які часто роблять студенти (наприклад, проблеми зі синтаксисом, втрата деталей, неточності в перекладі жаргонних виразів тощо) і проводити вправи, спрямовані на їх виправлення. Доцільним є груповий аналіз, де студенти можуть працювати в групах для аналізу

помилку один одного. Це дозволяє навчитися виявляти помилки не тільки у власному перекладі, а й у роботі партнерів. Після виконання перекладу студенти можуть письмово рефлексувати про свої сильні сторони і труднощі, з якими вони зіткнулися. Це допомагає їм зосередитися на своєму особистому розвитку і вдосконаленні навичок. Корекція записів синхронних перекладів може бути корисною на етапі подальшого перекладацького аналізу. Студенти переглядають свої виступи, виявляти помилки і розуміти, як їх можна уникнути у майбутньому.

Спеціальні вправи на аналіз помилок допомагають студентам виявляти і коригувати недоліки у роботі, що сприяє їхньому подальшому вдосконаленню.

У процесі розробки контенту для навчання різновидів усного перекладу, на нашу думку, доцільно враховувати запропоновану Д. Жилем модель послідовного перекладу, що складається із таких фаз:

Фаза 1: Прослуховування і нотування

- CI (listening) = L + M + N + C
- L (прослуховування та аналіз мови оригіналу)
- M (короткочасна пам'ять)
- N (техніка нотування та вибір форми нотаток)
- C (координація процесів) [72, с. 167].

Фаза 2, коли усному перекладачу доводиться відтворювати повідомлення мовою перекладу, він створює кінцевий текст (P). Для цього він використовує:

Rem (запам'ятовування): Отримання необхідної інформації з пам'яті.

Read (читання): Розшифрування нотаток, що були зроблені на попередньому етапі.

P (кінцевий продукт): Формування кінцевого перекладеного тексту, побудова логічної структури мовлення на основі інформації з пам'яті та нотаток [72, с. 168].

Побудовані за такою моделлю вправи сприяють не лише розвитку необхідних навичок у перекладацькій діяльності, але і забезпечують підготовку до різних аспектів усного перекладу, зокрема послідовного та з аркуша [71, с. 49].

Важливим елементом навчання синхронного перекладу є практика в реальних або симульованих умовах перекладу, яка готує майбутніх перекладачів до реальних професійних викликів. Загальна мета навчання полягає в тому, щоб студенти могли ефективно впоратися з вимогами синхронного перекладу, забезпечуючи якісне і точне відтворення тексту мовою перекладу у реальному часі [67].

У методичній літературі підкреслюється, що основними компонентами успішного навчання є розвиток навичок слухання, розуміння і реакції на оригінальний текст, підвищення концентрації і уваги, вдосконалення технік запам'ятовування і репродукції, а також тренування мовленнєвої швидкості і точності перекладу [48].

У процесі навчання синхронного перекладу необхідно приділяти увагу й оволодінню спеціальними символами скоропису, що дозволяють прискорити сам процес перекладу [68, с. 36]:

- символи вираження, які використовуються для передачі думок, дебатів і суджень;
- символи руху, що демонструють переміщення від однієї точки до іншої або зміни, такі як зростання та зменшення;
- символи відповідності, які показують рівність, різницю чи відношення між поняттям (рис. 2.2).

Рис. 2.2. Символи скоропису в процесі навчання синхронного перекладу

Здобувачі повинні усвідомлювати важливість використання спрощених форм конспектування, оскільки символи допомагають заощаджувати час, що, в свою чергу, дозволяє мозку зосередитися на глибшому розумінні промови та швидшому переосмисленні інформації.

Таким чином, формування професійної компетентності у процесі навчання синхронного перекладу є комплексним завданням, яке вимагає застосування різноманітних форм, методів та прийомів навчання.

Лекційні заняття забезпечують теоретичну основу, знайомлячи здобувачів із основними поняттями, історією та етапами розвитку синхронного перекладу. Практичні та/або лабораторні заняття дозволяють студентам відпрацьовувати навички в реальних умовах, виконуючи переклади з використанням аудіо- та відеоматеріалів. Семінарські заняття, зосереджені на обговоренні складних випадків та аналізі помилок, сприяють поглибленому розумінню специфіки професії.

Успішна навчальна діяльність під час практичного заняття є гнучким процесом, що вимагає використання різних форм роботи зі студентами, поєднуючи індивідуальну, групову та колективну діяльність [34].

Групові роботи формують командний дух і комунікативні навички, а методи імітації, проєктів та кейс-стаді створюють умови, близькі до реальних, що дозволяє здобувачам практикуватися в синхронному перекладі у сценаріях, подібних до тих, з якими вони зіштовхнуться у професійній діяльності.

Важливу роль відіграє використання аудіовізуальних матеріалів, які дають можливість студентам ознайомитися з різними акцентами та стилями мовлення. Регулярний зворотний зв'язок від викладачів щодо виконаних перекладів допомагає студентам усвідомити свої помилки та покращити навички.

Крім того, інтерактивні технології (наприклад, онлайн-платформи для виконання синхронного перекладу) дозволяють здобувачам практикувати свої навички в умовах, максимально наближених до реальних. Усе це разом створює сприятливе середовище для розвитку професійної компетентності майбутніх перекладачів, що є необхідним для успішної кар'єри у сфері синхронного перекладу.

На нашу думку, навчання синхронного перекладу буде ефективним, якщо на заняттях застосовувати такі методи, прийоми та види роботи, як-от:

1) використання спеціальних вправ та методів, які допомагають розвинути навички, необхідні для синхронного перекладу. Наприклад: метод «відлуння», «відлуння із затримкою», читання тексту «про себе» з одночасним рахунком вголос, аудіальне сприйняття інформації за допомогою аудіозапису [59];

2) практика. Найкращий спосіб навчитися синхронному перекладу – це практика. Студенти повинні якомога більше практикуватися в перекладі текстів та аудіозаписів;

3) участь у тренінгах і семінарах. Участь у тренінгах та семінарах – це чудовий спосіб отримати нові знання та навички, а також познайомитися з іншими перекладачами синхронного перекладу;

4) набуття досвіду роботи. Студенти повинні намагатися якомога більше практикуватися в перекладі реальних текстів та аудіозаписів.

Навчання синхронному перекладу передбачає подолання страху у студентів перед такого роду перекладом, технічним обладнанням та його використанням без достатнього досвіду. Метод «відлуння», вправи, побудовані за даним методом, припускають точне повторення кожного слова

з промови з невеликим відставанням кілька слів від промовця. Дана вправа не передбачає перекладу, але тренує навичку активного слухання та говоріння практично одночасно.

У міру достатнього відпрацювання навички слід ускладнити завдання – додати вправу «відлуння із затримкою», яка вимагає відставання від промови того, хто говорить на ціле речення, більш складний варіант завдання полягає у відтворенні речення іншими словами, синонімічними або близькими за змістом до висловлювання того, хто говорить.

Інший метод навчання – це читання тексту «про себе» з одночасним рахунком вголос; мови тексту та напрямки рахунку можуть змінюватися. Такі вправи сприяють успішному функціонуванню когнітивного механізму сприйняття та обробки інформації у професійній діяльності майбутнього перекладача. Успіх досягається через одночасну мовну діяльність та зорове сприйняття тексту.

Ще одним методом навчання є аудіальне сприйняття інформації за допомогою аудіозапису. Перебіг діяльності: ставиться завдання близької передачі значення аудіальної інформації. У міру успішного виконання завдання його слід максимально ускладнити, тобто виконувати три види діяльності (читання, слухання, говоріння) одночасно – читати про себе текст, слухати аудіозапис іншого змісту, а також виконувати вправу «відлуння».

Корисно проводити демонстрацію можливості синхронного перекладу з дотриманням умов, прийнятних для початкового та середнього рівнів володіння навичками усного перекладу – добре знання тексту, нешвидкий темп читання. Сенс завдання полягає в наступному: студенти згадують зміст знайомого твору українською мовою, далі викладач читає в помірному темпі цей твір англійською мовою, студенти здійснюють синхронний переклад. Ця практика дозволяє студентам повірити у власні сили та у можливість подолання бар'єрів і власних фобій щодо своєї ролі синхронного перекладача у майбутньому.

Отже, навчання синхронному перекладу – це складний, але цікавий процес. Завдяки використанню спеціальних вправ, методів і практики можна навчитися синхронному перекладу та стати кваліфікованим перекладачем.

Проблеми, які виникають у процесі навчання, потребують системного підходу та новаторських рішень. Використання психологічних стратегій, технологій та активний розвиток концентрації є ключовими в комплексному вирішенні проблем навчання синхронного перекладу. Одночасно, врахування психоемоційного стану перекладачів, їхніх індивідуальних особливостей і розвиток відповідних навичок може значно поліпшити результативність. Зазначеній проблематиці притаманна динаміка, і подальше дослідження у цьому напрямку дозволить знаходити ефективні методи навчання та вироблення стратегій подолання труднощів у синхронному перекладі.

2.2. Принципи складання вправ для навчання синхронного перекладу

Перекладознавець Алан Даф стверджує, що переклад є видом комунікативної діяльності, яка потребує гнучкості та точності. Перекладач має знайти найвідповідніші слова та передати значення оригіналу максимально чітко, використовуючи всі доступні засоби комунікації для точного відтворення змісту [67]. Саме тому навчання перекладу як професійної діяльності потребує грамотно розробленої методики, наукового обґрунтування підходів і принципів навчання, продуманого добору відповідних до освітніх цілей методів, прийомів і навчальних дій, системи вправ і завдань і навчально-методичного забезпечення загалом.

У методичному дискурсі виділяють два типи вправ для навчання перекладу (рис. 2.3.)

Рис. 2.3. Два типи вправ для навчання перекладу

Доперекладацькі (або підготовчі) вправи спрямовані на розуміння текстів і аналіз їх структури та змісту. До цього типу вправ відносяться такі, як-от:

- аналіз паралельних текстів для порівняння оригіналу та перекладу;
- розпізнання використаних перекладачем стратегій;
- критичний аналіз використаних прийомів перекладу;
- відповіді на запитання до тексту;
- обговорення ключових понять;
- складання синонімічних рядів;
- оцінка різних варіантів перекладу;
- перефразування висловлювань.

Завданням доперекладацьких вправ є перевірка рівня сприйняття інформації, розвиток мнемонічних здібностей та розуміння певної термінологічної лексики. Основна увага приділяється здатності студентів сприймати значення слів, словосполучень і повідомлень у контексті актуальної галузі й запам'ятовувати їх для подальшої інтерпретації. Важливим аспектом є розвиток навичок порівняльного аналізу функціонування термінів у мові оригіналу та перекладу, щоб правильно передати їх значення під час перекладу.

У деяких публікаціях, наприклад у статті О. Білик, І. Савка, У. Кушпіт [4] зазначається, що підготовчі вправи спрямовані на подолання певних труднощів (лексичних, граматичних, стилістичних) або елементів перекладацької операції, на рівні речення, кількох речень, невеликого абзацу або невеликого тексту. На думку цих дослідників, перекладацькі операції включають аудіювання, смисловий аналіз матеріалу, переключення з однієї мови на іншу та оформлення перекладу [4, с. 96]. Проте, такий перелік перекладацьких операцій викликає певні сумніви. По-перше, аудіювання не є перекладацькою операцією, оскільки це вид мовленнєвої діяльності. Аудіювання є частиною перекладу, але в двомовній міжкультурній комунікації воно відрізняється від аналогічного процесу в одномовній. По-друге, аудіювання не можна вважати операцією, оскільки це складне мовленнєве вміння, що базується на навичках. По-третє, смисловий аналіз матеріалу та оформлення перекладу також не можна вважати операціями, оскільки це види діяльності, що складаються з певних навичок.

Перекладацькі вправи спрямовані на розвиток конкретних умінь і навичок у процесі перекладу, серед них найважливішими є такі:

- мовні,
- операційні,
- комунікативні,
- на компресію тексту (на мовну компресію).

Мовні вправи допомагають здобувачам розрізняти семантичні відтінки і виразність мовних одиниць в оригіналі та перекладі.

Вправи на лексико-семантичні трансформації включають завдання на передачу значення слова чи словосполучення за допомогою синонімів, контекстуальної заміни, калькування, транскодування, описового чи антонімічного перекладу.

Синтаксичні вправи зосереджені на трансформації структури речення під час перекладу і трансформаційному читанні, де студенти читають текст українською або англійською мовою і передають його зміст без перекладу.

Інтерпретаційні вправи спрямовані на розвиток умінь усного перекладу з аркуша та послідовного перекладу, включаючи осмислення тексту і розвиток механізмів ймовірнісного прогнозування.

Операційні вправи стимулюють студентів використовувати різні перекладацькі прийоми, оцінювати їх ефективність і приймати обґрунтовані рішення в процесі перекладу. Операційні вправи включають завдання на лексико-семантичні та синтаксичні трансформації, а також на розвиток навичок переходу з однієї мови на іншу. Будь-який процес діяльності потребує певного алгоритму дій: знання методів і прийомів, необхідних для виконання конкретних завдань. Для точного перекладу текстів, наприклад науково-технічних, студенти повинні знати основні прийоми та методи перекладу і застосовувати їх на практиці [34, с. 318].

Комунікативні вправи сприяють розвитку навичок ефективної комунікації через мовні бар'єри, що включають аналіз текстів, маніпуляції з мовними одиницями і роботу з текстами оригіналу та перекладу [70].

Згідно з семіосоціопсихологічним підходом, «ефект діалогу» в комунікативній діяльності можливий лише тоді, коли суб'єкт ідентифікує себе з проблемною ситуацією інших учасників. У перекладацькій діяльності ефективність значною мірою залежить від семіосоціопсихологічних особливостей перекладача, а саме: рівень пізнавальних-комунікативних умінь, фонові знання, інтелектуально-розумова і сенсорно-інтуїтивна активність, а також готовність до адекватної інтерпретації інформації.

Цілеспрямоване навчання синхронного перекладу повинне будуватися на наукові здобутки сучасного перекладознавства, передусім, стосовні відмінностей між одномовною та двомовною комунікацією. Т. Пасічник указує, що, по-перше, метою двомовної комунікації є переклад, тоді як розуміння та інтерпретація тексту є лише проміжним етапом (завданням); натомість для одномовної комунікації розуміння тексту іноземною чи рідною мовою є кінцевою метою. По-друге, у двомовній комунікації задіяно більше учасників: крім автора вихідного тексту і реципієнта перекладу, присутній

також перекладач, який одночасно є реципієнтом тексту оригіналу і транслятором тексту перекладу [39]. Саме цей посередницький характер перекладу, на думку дослідника, обумовлює необхідність включення вправ на компресію тексту в процес навчання перекладачів [39].

Вправи на компресію тексту сприяють не тільки формуванню навичок перекладу текстів різних стилів та жанрів, але й логіко-посередницької діяльності, яка спрямована на виділення та переклад лише релевантної інформації для конкретної комунікативної ситуації. Тому першим етапом виконання таких вправ має бути формулювання мети двомовної комунікації відповідно до попередньо змодельованої комунікативної ситуації. Наприклад, «Аеропорт у Манчестері. Українська делегація, що прибула на Міжнародну конференцію з питань європейської безпеки, проходить паспортний контроль...»; «Перекладач отримав замовлення на переклад поеми Дж. Байрона «Мазепа» для шкільної хрестоматії із зарубіжної літератури...»; «Мюнхен. Представник української делегації виступає з доповіддю щодо гарантій безпеки України з боку міжнародних партнерів...» [5].

Метою вправ на мовну компресію є «оптимальне скорочення слів, використання символів та абревіатур для позначення понять вихідного тексту» [45]. Для розвитку професійних навичок усного перекладу, цілком доцільним є впровадження в освітній процес вправ на декомпресію. Ці вправи, які протилежні за напрямом вправам на компресію, сприяють розширенню тексту за допомогою повних назв і варіантів розшифрування абревіатур. Наприклад:

- записати словосполучення, використовуючи максимальну кількість символів і скорочень;
- розшифрувати абревіатури до повних назв і перекласти їх на англійську мову, або перекласти символні записи (абревіатури) англійською мовою [5].

Погодимося з думкою Пола Кейя, що ключовим аспектом виконання вправ на переклад є те, як їх сприймають студенти. Важливо обговорювати питання, які можуть виникнути під час занять. Якщо студентам цікаво, і вони прагнуть дізнатися більше, варто заохочувати їх до глибшого вивчення особливостей перекладу [73].

Формування навичок синхронного перекладу починається з використання зорової опори, що забезпечує доступ до друкованого тексту. На заняттях здобувачі залучаються до рольових ігор, де один з них слухає усний виступ промовця, виконуючи роль іншого студента, і перекладає текст з невеликим відставанням, користуючись наперед заданим текстом виступу.

Наступний етап передбачає використання технічних засобів, таких як навушники і мікрофон, де студент слухає запис оратора і передає переклад для інших аудиторії.

Зауважимо, що під час письмового перекладу сучасний перекладач активно користується електронними словниками і системами машинного перекладу, такими як Google Translator, Deep L Translator, а при великих обсягах тексту – системами автоматизованого перекладу, такими як smart CAT, Pragma, Trados та ін. Володіння такими інструментами стає важливою складовою професійних навичок, які вимагаються від сучасних перекладачів у роботі з реальними текстами.

Усний переклад відбувається в складніших умовах, ніж письмовий, оскільки перекладач має обмежений час для обдумування оптимального варіанту перекладу. Тому усний перекладач, крім філологічних знань і професійних умінь, повинен мати добре розвинену пам'ять, чітку дикцію і швидку реакцію.

Отже, серед необхідних навичок усного перекладу можна виділити такі:

- сприйняття іншомовної інформації,
- здійснення лексико-семантичних та синтаксичних трансформацій,
- перехід з однієї мови на іншу,

- осмислення та інтерпретація іншомовного матеріалу.

Для формування цих навичок потрібно розвивати загально психологічні механізми перекладацької діяльності, зокрема сприйняття інформації, її осмислення та пам'ять.

Складання ефективних вправ для навчання синхронного перекладу є ключовим етапом у підготовці перекладачів, тому визначимо та схарактеризуємо принципи їх добору.

Першим принципом є **актуальність змісту**: вправи повинні базуватися на матеріалах, які відображають сучасні умови та тематичні напрямки, з якими перекладачі можуть зіткнутися у своїй діяльності. Використання реальних текстів з конференцій, лекцій тощо допомагає здобувачам адаптуватися до професійних вимог і підвищити свою готовність до роботи.

Другим принципом є **різноманітність форм** вправ. Вони повинні включати усний переклад, роботу з текстом, а також групову та парну роботу в умовах, що максимально відтворюють справжній синхронний переклад з використанням професійного обладнання. Це дозволяє здобувачам розвивати різні аспекти своїх навичок, зокрема мовних, комунікативних, інформаційних, швидкість реакції та адаптивність у різних ситуаціях.

Важливо також дотримуватися **поетапності**, тобто **прогресивної складності**, у створенні завдань до вправ: починати з простих завдань і поступово переходити до більш складних, що дозволяє студентам поступово нарощувати впевненість і навички.

Вправи мають забезпечувати **зворотний зв'язок**, що є суттєвим елементом процесу навчання. Конструктивна критика допомагає здобувачам усвідомити свої помилки та працювати над їх виправленням.

Крім того, у сучасних умовах важливо інтегрувати **технічні навички** в навчання, тому вправи можуть включати використання програмного забезпечення для синхронного перекладу, що підвищить конкурентоспроможність майбутніх перекладачів на ринку праці.

Не менш важливими є **креативність і адаптивність** вправ, які повинні стимулювати здобувачів до експериментування з різними стилями перекладу, що впливає на розвиток їхнього критичного мислення, та адаптації до комунікативних ситуацій. Це включає відпрацювання технік адаптації та інтерпретації культурних реалій, що є важливими для успішного синхронного перекладу.

Принцип **інтеграції міждисциплінарних знань** формує в здобувачів цілісну картину світу, усвідомленню взаємозв'язків між явищами, уможливорює розуміння контексту, в якому здійснюється переклад.

Останнім, але не менш важливим принципом є **контроль і оцінювання**: вправи мають включати чіткі критерії оцінювання, що дозволяє здобувачам усвідомлювати свій прогрес і визначати, які аспекти потребують додаткової уваги. Критерії оцінювання виконання вправи повинні відповідати загальним критеріям оцінювання, зазначеним в робочій програмі дисципліни, та програмованим результатам освітньо-професійної програми.

Принципи складання вправ для навчання синхронного перекладу с описом їх характерних рис узагальнено в табл. 2.1.

Врахування визначених нами принципів, на нашу думку, допомагає створити структуровані, змістовні та ефективні вправи для навчання синхронного перекладу, що сприяють якісній підготовці студентів до успішної професійної діяльності в цій складній галузі.

Принципи складання вправ для навчання синхронного перекладу

Принцип	Опис
Актуальність змісту	Вправи повинні бути пов'язані з темами, які є актуальними для студентів, що дозволяє їм застосовувати знання в реальних ситуаціях.
Різноманітність форм; імітація реальних умов	Використання різних типів матеріалів (аудіо, відео, текстові документи) допомагає розвивати різні навички для синхронного перекладу. Організація вправ у умовах, що максимально відтворюють справжній синхронний переклад з використанням професійного обладнання.
Поетапність, прогресивна складність	Вправи слід починати з простих завдань, поступово ускладнюючи їх для розвитку навичок на різних рівнях складності.
Креативність, адаптивність. Стимулювання критичного мислення	Вправи повинні заохочувати до аналізу, оцінки і синтезу інформації для кращого розуміння оригіналу.
Фокус на технічних навичках	Включення вправ, що тренують специфічні технічні навички, такі як швидке сприйняття інформації, управління часом і концентрація.
Зворотний зв'язок	Можливість отримання зворотного зв'язку від викладача чи одногрупників для усвідомлення помилок та їх корекції.
Інтеграція міждисциплінарних знань	Включення елементів з інших дисциплін для розуміння контексту, в якому відбувається переклад.
Контроль і оцінювання	Вправи мають включати чіткі критерії оцінювання.

Таким чином, вправи для навчання синхронного перекладу включають різноманітні доперекладацькі та перекладацькі завдання, спрямовані на розвиток лексико-семантичних, синтаксичних, комунікативних навичок. Вони допомагають перекладачам знаходити найвідповідніші слова та передавати значення оригіналу максимально чітко, використовуючи всі доступні засоби комунікації. Ці вправи розвивають у перекладачів гнучкість, точність, оперативність, і вміння працювати в умовах обмеженого часу, що є критично важливими для успішного виконання усного перекладу.

2.3. Вправи, спрямовані на формування професійної перекладацької компетентності

Формування навичок синхронного перекладу починається з використання зорової опори, що забезпечує доступ до друкованого тексту. На заняттях студенти залучаються до рольових ігор, де один з них слухає усний виступ промовця, виконуючи роль іншого студента, і перекладає текст з невеликим відставанням, користуючись наперед заданим текстом виступу. Наступний етап передбачає використання технічних засобів, таких як навушники і мікрофон, де студент слухає запис оратора і передає переклад для інших аудиторії.

При підготовці системи вправ і завдань для навчання синхронного перекладу можна провести анкетування здобувачів освіти щодо пріоритетних сфер для роботи перекладачів, необхідних навичок, очікуваних труднощів і навчальних методів (зразок такої анкети під назвою «Сфери усного перекладу», розробленої нами, розміщено у додатку А). Відповіді майбутніх перекладачів допоможуть більш раціонально скласти завдання до занять, добрати відповідні методи та прийоми навчання.

Нами розроблено декілька вправ, які можна застосовувати у процесі навчання синхронного перекладу у закладах вищої освіти.

Вправа 1. Проведення навчальних дебатів на тему: «Методи та прийоми формування професійної компетентності у процесі навчання синхронного перекладу».

Мета дебатів – закріпити у студентів навички швидкої реакції та адаптації під час синхронного перекладу, навчитися аргументовано висловлювати свої думки та миттєво реагувати на висловлювання опонента.

Формат дебатів:

1. Студентів ділять на дві команди: команда «А» виступає на користь застосування традиційних методів, таких як аудиторне прослуховування, конспектування, вправи на швидкість перекладу, тоді як команда «Б»

підтримує сучасні підходи – симуляції конференцій, дебати, вправи з миттєвої реакції тощо.

2. Кожен учасник по черзі представляє свою точку зору, а перекладач у команді миттєво перекладає аргументи іншою мовою для опонентів.

3. Після кожного виступу команди, інші студенти можуть ставити уточнюючі питання, які також будуть перекладатися в реальному часі.

Можливі запитання:

- Які методи найбільше сприяють розвитку швидкості реакції перекладача?

- Чи можуть традиційні методи ефективно підготувати до реальних умов роботи?

- Наскільки важливо тренувати техніки скоропису та конспектування для роботи з великими обсягами інформації?

- Чи потребують перекладачі навичок швидкої адаптації у сучасних умовах роботи?

Можливі аргументи:

1. Команда «А» (традиційні методи):

- Традиційні методи дозволяють детальніше опрацювати матеріал, оскільки навчання відбувається покроково.

- Практика скоропису під час аудиторного прослуховування допомагає структурувати інформацію і швидше запам'ятовувати важливі моменти.

- Техніка конспектування дозволяє організувати інформацію так, щоб уникати помилок при перекладі важливих фактів і цифр.

2. Команда «Б» (сучасні підходи):

- Симуляції конференцій та дебати краще імітують реальні умови роботи, навчаючи перекладачів миттєво реагувати на висловлювання.

- Дебати формують навички аналітичного мислення і швидкої реакції, які критично важливі для перекладача.

- Миттєвий переклад в умовах симуляції змушує перекладачів адаптуватися до нових акцентів, манер мови та стилів ведення дискусій.

Після проведених дебатів, буде виявлено такі результати:

- Швидкість реакції – наскільки швидко учасники реагували на запитання опонентів.
- Аргументованість відповідей – логічність і доречність наведених доказів.
- Адаптивність – здатність змінювати аргументацію відповідно до відповідей опонентів.

Навчальні дебати можуть продемонструвати різницю в рівні професійної компетентності між командами «А» та «Б». Обидві команди матимуть значні результати, але існуватимуть й очевидні відмінності в показниках високого, середнього та низького рівнів.

Дебати можуть надати студентам можливість глибше зрозуміти, як саме різні методи формування професійної компетентності можуть впливати на підготовку синхронного перекладача.

Вправа 2: Симуляція міжнародного круглого столу.

Опис: Проведення симуляції міжнародного круглого столу, задля обговорень важливих питань глобального розвитку, зосереджуючи увагу на змінах клімату. Це дасть можливість попрактикуватися в синхронному перекладі та розвитку критичного мислення під час обговорення актуальних тем.

Крок 1: Розподіл ролей

На початку заняття треба пояснити, що кожен учасник отримає роль:

- **Модератор:** Я сам, і наша задача — вести дискусію, ставити запитання та підсумовувати висловлені думки.
- **Експерти:** Закликають студентів представити свої країни. У нас є представники України, США, Китаю та Німеччини.

Крок 2: Підготовка

Після розподілу ролей, треба надати студентам час на підготовку:

- **Експерти:** Кожен з нас мав підготувати короткий виступ (3-5 хвилин) на тему: «Які стратегії можуть бути застосовані для боротьби зі зміною

клімату?» Модератор закликає їх провести дослідження, використовуючи статистичні дані, приклади та досвід своєї країни.

- **Перекладачі:** Ваше завдання – бути готовими до синхронного перекладу. Зараз обговоримо терміни, які можуть виникнути під час виступів експертів. Ми пропонуємо скласти список можливих термінів і виразів, щоб бути на одній хвилі.

Крок 3: Процес симуляції

Після підготовки оголошується початок симуляції:

1. Відкриття засідання: Представлення всіх учасників та пояснення мети дискусії, підкреслюючи важливість зміни клімату для глобального розвитку.

2. Виступи експертів:

- Першим виступає експерт з України. Він розповідає про національні програми з енергозбереження та екологічні ініціативи. Модератор слідкує за перекладом, щоб перекладачі могли передати інформацію слухачам.

- Наступний – експерт з США, який ділиться досвідом з розробки технологій відновлювальної енергії.

- Після цього виступає експерт з Китаю, який фокусується на промислових змінах та їхньому впливі на навколишнє середовище.

- Завершує обговорення експерт з Німеччини, який розповідає про політичні ініціативи та соціальні програми.

3. Питання від модератора:

Після кожного виступу ми задаємо запитання, що стосуються представленої інформації. Наприклад, можна запитати: «Які конкретні дії ваша країна вже вживає для боротьби зі зміною клімату?»

Також, треба заохочувати (інших студентів) задавати свої запитання.

Крок 4: Висновки та рефлексія

На завершення заняття буде запрошено всіх учасників висловити свої думки про проведену симуляцію, а саме:

1. Ставляться питання до студентів щодо того, чому вони навчилися під час вправи, які труднощі виникли у них під час перекладу, а також які аспекти виступів їх найбільше зацікавили.

2. Важливим також є закликати до обговорення, як можна вдосконалити навички синхронного перекладу на майбутніх заняттях, які конкретні техніки чи стратегії можуть бути корисними для покращення якості перекладу.

Проведена симуляція міжнародного круглого столу стане важливим етапом у навчальному процесі, оскільки дозволить студентам активно залучитися до обговорення глобальних проблем, таких як зміна клімату.

Загалом, симуляція стане ефективним інструментом навчання, що сприятиме розвитку професійних навичок та глибшому розумінню глобальних викликів, з якими стикається світ. Цей досвід підкреслює важливість інтеграції практичних занять у навчальний процес для підготовки студентів до реальних викликів у їхній майбутній кар'єрі.

Вправа 3. Синхронний переклад речень відповідної тематики.

Мета – формування спеціальних навичок усного перекладу, зосередження уваги студентів на розпізнаванні логіко-тематичної структури вихідного тексту.

Етапи виконання:

Початковий етап. На початковому етапі інструктор пояснює студентам, що речення складаються з ключових елементів: виконавця дії (суб'єкта), самої дії (основного дієслова) та результату дії (об'єкта або наслідку). Студентам пропонується прочитати запропоновані речення, розбити їх на мінімальні смислові одиниці, підрахувати їх кількість і назвати вголос, що допоможе закріпити їхнє розуміння структури речення.

Основний етап. Після визначення смислових одиниць студенти переходять до виконання перекладу, де важливо звертати увагу на необхідні граматичні зміни для збереження логіки та структури висловлювання.

Етап оцінювання та рефлексії. Критичний аналіз запропонованих перекладів: точність, якість, швидкість.

Рекомендується починати з простих речень, що містять від 3 до 7 інформаційних квантів, поступово переходячи до складніших речень із складносурядними та підлеглими зв'язками, щоб не перевантажувати студентів інформацією на початковому етапі.

Наприклад, студенти можуть перекладати речення на кшталт «В Україні триває війна, яка вплинула на життя мільйонів людей», де виконавець – війна, дія – триває, а результат – вплинула на життя мільйонів людей. Завдяки цій вправі студенти не лише покращать свої навички усного перекладу, а й розвиватимуть критичне мислення, зосереджуючись на структурі тексту та його логічних елементах, що підготує їх до роботи з більш складними текстами в майбутньому.

Інструкція:

1. Подумки підрахуйте кількість смислових згустків у кожному реченні та перелічіть їх вголос.

2. Виконайте послідовний переклад речень з членуванням на смислові кванти.

Речення для перекладу:

1. Війна в Україні триває вже кілька років, і вона має серйозні наслідки для економіки країни та життя її громадян.

2. Laut einem Bericht des UNHCR haben mehr als 6 Millionen Menschen in der Ukraine aufgrund des Konflikts ihre Häuser verlassen und suchen Zuflucht in anderen Ländern.

Таким чином, вправа 3 сприяє розвитку спеціальних навичок усного перекладу у студентів, акцентуючи їхню увагу на логіко-тематичній структурі вихідного тексту. Залучення студентів до активного аналізу речень через визначення ключових елементів (суб'єкта, дії та об'єкта) дозволяє їм глибше розуміти механізми побудови висловлювань.

Процес розбиття речень на смислові одиниці та їх подальший переклад формує вміння не лише грамотно передавати зміст, а й зберігати логічну послідовність викладу. Використання простих речень на початку заняття, з поступовим переходом до більш складних, допомагає уникнути перевантаження інформацією та створює умови для комфортного навчання.

Виконання вправи за темою війни дозволяє студентам зануритися в актуальні соціальні питання, що підвищує мотивацію до навчання та розвитку професійних навичок усного перекладу.

Отже, вправа не лише покращує практичні навички перекладу, але й формує критичне мислення, необхідне для роботи з більш складними текстами в майбутньому.

Висновки до другого розділу 2

1. Виявлено, що формування професійної компетентності у навчанні синхронного перекладу є важливим та комплексним завданням, яке вимагає застосування різноманітних форм і методів навчання. Аналіз науково-методичної літератури показує, що методисти вказують на необхідність застосування в процесі навчання синхронного перекладу комбінації теоретичних та практичних підходів: лекції забезпечують теоретичну базу, практичні та/або лабораторні заняття сприяють розвитку навичок у реальних умовах, а семінари поглиблюють розуміння специфіки професії.

Значну роль у навчальному процесі відіграють групові роботи та імітаційні вправи, які розвивають командний дух і комунікативні навички, а також створюють умови, близькі до реальних. Використання аудіовізуальних матеріалів дозволяє здобувачам ознайомитися з різними акцентами і стилями мовлення, що також позитивно впливає на формування їхніх професійних навичок. Регулярний зворотний зв'язок від викладачів допомагає студентам усвідомити свої помилки та покращити навички.

2. Визначено принципи складання вправ різних типів для навчання синхронного перекладу. Доперекладацькі вправи фокусуються на розумінні текстів та їх аналізі; перекладацькі вправи сприяють розвитку специфічних навичок. Вправи на компресію і декомпресію тексту стають важливими інструментами в освітньому процесі, адже вони не тільки формують навички перекладу, але й логічного мислення.

Перекладацькі вправи спрямовані на розвиток конкретних умінь і навичок у процесі перекладу, серед них найважливішими є такі: мовні, операційні, комунікативні.

Сучасний підхід до формування навичок синхронного перекладу передбачає використання як зорової опори, так і технічних засобів, що відкриває нові можливості для навчання. Важливо також враховувати семіосоціопсихологічні аспекти перекладацької діяльності, які значно впливають на ефективність комунікації.

3. Розроблено вправи та завдання, які доцільно застосовувати на заняттях під час навчання синхронного перекладу.

Навчальні дебати та симуляції міжнародного круглого ефективніше сформують професійну компетентність студентів у синхронному перекладі, а також сприятимуть глибшому розумінню предмета та розвитку критичного мислення, що є невід'ємною частиною підготовки кваліфікованих синхронних перекладачів.

Формування професійної компетентності у синхронному перекладі вимагає цілісного підходу, що охоплює різноманітні вправи, технічні засоби та психолого-педагогічні аспекти, що забезпечують успішне навчання майбутніх перекладачів.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі на основі студіювання наукової літератури визначено та проаналізовано методи та прийоми навчання синхронного перекладу, спрямовані на формування професійної компетентності майбутніх перекладачів. У результаті проведеного дослідження ми дійшли таких висновків:

1. Визначено та описано теоретичні основи методики навчання синхронного перекладу щодо формування професійної компетентності майбутніх перекладачів.

Виявлено, що усний переклад займає важливе місце в контексті глобалізації та євроінтеграції, оскільки забезпечує ефективну комунікацію між різними культурами та народами. Успішне виконання усного перекладу в різних його видах (синхронного, послідовного, перекладу нашіптуванням тощо) вимагає від перекладача знань у багатьох сферах, таких як педагогіка, психологія та лінгвістика, а також розвинених професійних якостей, включаючи аналітичне мислення та швидку реакцію.

Синхронний переклад передбачає одночасне слухання оригінального повідомлення та виконання перекладу, що ставить високі вимоги до когнітивних здібностей перекладача і може викликати значний психофізіологічний дискомфорт.

Підготовка перекладача-синхроніста має включати формування його стресостійкості, уміння зменшувати або переборювати негативний вплив стресу, а також навички зниження психологічного навантаження.

2. Установлено, що професійна перекладацька компетентність – це інтегративна якість особистості, що передбачає володіння рідною та іноземними мовами на такому рецептивно-репродуктивному рівні, який дозволяє інтегрувати різні картини світу, культури, традиції, різні типи мислення та світобачення, комунікативної та мовленнєвої поведінки в єдине ціле – продуктивну перекладацьку діяльність.

Визначено, що професійна компетентність викладача перекладу – це інтегративна властивість особистості, яка передбачає сформованість комплексу необхідних компетентностей (перекладацької, дидактичної, міжособистісної, організаційної, навчальної, оцінювальної) для ефективної педагогічної та перекладацької діяльності; це сформованість різних компонентів педагогічної та перекладацької діяльності (психолого-педагогічні та предметні знання, професійні вміння та навички, особистісний досвід, здатність досягати позитивних професійних результатів, здатність до навчання упродовж життя) та педагогічного спілкування у межах міжкультурної комунікації.

Структура професійної компетентності викладача синхронного перекладу складається із низки вмінь та здатностей, а саме: готовність і здатність сприймати та розуміти усне мовлення суб'єктів спілкування, які належать до різних культур, транслювати його у відповідності до ситуації спілкування, жанру, стилю, регістру; вміння занурюватися у ситуацію міжмовної та міжкультурної взаємодії; вміння актуалізувати необхідні компетентності для здійснення перекладацької та викладацької діяльності; готовність до збагачення комунікативного досвіду з одночасною мобілізацією вже розвинених умінь і навичок; уміння аналізувати нову інформацію, отриману в процесі навчання із контексту (ситуації); здатність до рефлексії та саморефлексії.

3. Сформульовано вимоги до навчання синхронного перекладу: розвиток навичок швидкого сприйняття та аналізу інформації; розвиток навичок говоріння; розвиток навичок концентрації уваги; розвиток навичок багатозадачності; набуття досвіду роботи.

Формування професійної перекладацької компетентності у процесі навчання синхронного перекладу є комплексним завданням, яке вимагає застосування різноманітних форм, методів та прийомів навчання, з-поміж них: методів «відлуння», «відлуння із затримкою», читання тексту «про себе» з одночасним рахунком вголос; методу аудіального сприйняття інформації за

допомогою аудіозапису; інтерактивних і комунікативних методів (дебати, дискусія, симуляція комунікативних ситуацій; рольові ігри; методи імітації, проєктів та кейс-стаді тощо), які створюють умови, близькі до реальних, що дозволяє здобувачам практикуватися в синхронному перекладі у сценаріях, подібних до тих, з якими вони зіштовхнуться у професійній діяльності.

Схарактеризовано принципи складання вправ для навчання синхронного перекладу: актуальність змісту; різноманітність форм та імітація реальних умов; поетапність, прогресивна складність; фокус на технічних навичках; зворотний зв'язок; креативність і адаптивність, стимулювання критичного мислення; інтеграція міждисциплінарних знань; контроль і оцінювання.

4. Розроблені вправи (дебати, симуляція міжнародного круглого столу, синхронний переклад речень відповідної тематики) сприяють ефективності формування професійної компетентності здобувачів освіти у галузі синхронного перекладу, розвитку їхнього критичного мислення та адаптивності, а також забезпечують їм можливість практичного застосування теоретичних знань у реальних умовах.

Запропоновані вправи розвивають у майбутніх перекладачів гнучкість, точність, оперативність, вміння працювати в умовах обмеженого часу, що є критично важливими для успішного виконання усного перекладу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бацевич Ф. С. Словник термінів міжкультурної комунікації. Київ: Добіра, 2007. 205 с. (Словники України).
2. Башманівський О., Вигівський В., Моркотун С. Використання сучасних інформаційних технологій у процесі навчання перекладу. *Українська полоністика*. 2020. №17. С. 86-93. DOI: <https://doi.org/10.35433/2220-4555.17.2020.ped-1>.
3. Бідюк Н. М. Особливості формування перекладацької компетентності майбутніх учителів іноземної мови та літератури. *Слобожанський науковий вісник*. Серія Філологія. 2023. № 1. С. 36–42. DOI: <https://doi.org/10.32782/philspu/2023.1.7>.
4. Білик О., Савка І., Кушпіт У. Інтегративний підхід до структурування методів навчання у професійній діяльності перекладачів. *Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training Methodology Theory Experience Problems*. 2021. С. 91–98. DOI: <https://doi.org/10.31652/2412-1142-2021-59-91-98>.
5. Боднар О. Б., Крайняк Л. К., Дуда О. І. Перекладацька практика: методичні вказівки. 2023. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/48848> (дата звернення: 23.10.2024).
6. Вербицька Я. Ю. Ефективні підходи до підвищення рівня компетентності перекладача та якості перекладу. *Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Сучасна філологія: теорія та практика»*. Київ: Нац. акад. СБУ, 2022. С. 316-317.
7. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ : Ірпінь: Перун, 2005. 1728 с.
8. Галян О. В. Теорія і практика перекладу: навч.-метод. видання. Луцьк: Вежа-Друк, 2024. 52 с. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/23726> (дата звернення: 01.11.2024).

9. Ганічева Т. В. Методика навчання майбутніх філологів усного англomовного двостороннього перекладу у галузі прав людини: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. Харків, 2009. 395 с.

10. Голі-Оглу Т. Навчальний потенціал вправ на компресію у процесі навчання перекладу здобувачів закладів вищої освіти. *Проблеми сучасної філології та перекладознавства в історико-культурному, психолінгвістичному, соціолінгвістичному та дидактичному вимірах*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Дніпро: 2024. С. 85-88.

11. Гончаренко Л. О. Види усного перекладу в теорії та практиці. *Молодий вчений*. Херсон, 2019. С. 62-65.

12. Горда В. Навчання перекладу у соціокультурній площині. *Молодий вчений*. 2020. № 3 (79). С. 436-440. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-3-79-91>.

13. Зінукова Н. В. Усний переклад у зовнішньоекономічній сфері: теорія і методика навчання магістрів-філологів: монографія. Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2017. 424 с.

14. Золотий Б. Основні труднощі процесу навчання синхронному перекладу: до постановки проблеми. Науковий керівник: О. Б. Каневська. *Науково-практична конференція та творча лабораторія «День філолога на факультеті іноземних мов»*. Криворізький державний педагогічний університет, Кривий Ріг, 2024.

15. Ігнатенко В. Д. Особливості навчання майбутніх перекладачів з урахуванням сучасних тенденцій в індустрії перекладу. *Академічні студії. Серія Педагогіка*. 2022. № 4. С. 16–20. DOI: <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2022.4.3>.

16. Ільчук Т. В. Теорія і практика навчання усного перекладу. *Publishing House "Baltija Publishing"*. 2020. С. 181-196. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-588-36-5/10>.

17. Ільчук Т. В. Навчальна практика синхронного та послідовного перекладу. *Інноваційна педагогіка*. 2019. Випуск 17. Т. 2. С. 95-98.
18. Каневська О., Золотий Б. Лінгводидактичні принципи розвитку професійної компетентності викладачів синхронного перекладу. *Вісник Дніпровської академії післядипломної освіти*. Серія: Філософія, Педагогіка. 2024. № 1(1). С. 55-65. DOI: <https://doi.org/10.54891/2786-7013-2024-1-7>.
19. Карабан В. І., Мейс Дж. Теорія та практика перекладу з української мови на англійську мову: навч. посіб.-довід.: для студ. вищ. закл. освіти. Вінниця: Нова кн., 2003. 608 с.
20. Коптілов В. В. Теорія і практика перекладу. Київ: Вид-во при Київському державному університеті видавничого об'єднання «Вища школа», 2019. 280 с.
21. Котлярова І. В. Особливості методики викладання усного послідовного перекладу у вищих навчальних закладах. 2011 URL: https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/47299/1/Особливості_методики_викладання_усного_послідовного_перекладу.PDF (дата звернення: 05.06.2024).
22. Куліченко А. П. Особливості усного і письмового перекладу. Приклади використання різних видів перекладу. 2024. 33 с. URL: <http://rep.knlu.edu.ua/xmlui/handle/787878787/6670> (дата звернення: 03.11.2024).
23. Левицька Н. В. Структура і зміст освітніх програм професійної підготовки перекладачів в університетах Німеччини. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Пед., соц. робота. 2013. № 29. С. 81–84.
24. Ляшина А. Деякі особливості методики викладання перекладу в полікультурному середовищі. *Сучасні дослідження з іноземної філології*. 2020. № 18. С. 339–347. DOI: <https://doi.org/10.24144/2617-3921.2020.18.339-347>.
25. Мамрак А. В. Вступ до теорії перекладу: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2019. 304 с.

26. Мануляк М. С., Богайчук О. С. Типологія перекладу у світлі сучасної перекладацької традиції. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2022. № 55. С. 166-169. DOI: <https://doi.org/10.32841/2409-1154.2022.55.38>.

27. Марущак О. М. Поняття компетентності у педагогічній діяльності. *Креативна педагогіка: наук.-метод. журнал*. 2016. № 11. С. 97-108.

28. Москаленко М. Нариси з історії українського перекладу. *Всесвіт*, Київ: 2006. С. 5-6. URL: http://vsesvitCjournal.com/index.php?option=com_content&task=view&id=192&Itemid=411 (дата звернення: 02.11.2024).

29. Назаренко Н. С., Щеголева Т. Л. Актуальні проблеми фахової підготовки майбутніх прикордонників на заняттях з перекладу. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України*. Сер.: Педагогічні та психологічні науки. 2014. № 2. С. 84-94.

30. Наказ Міністерства освіти і науки України від 11.09.2007 року №800 Про проведення дослідно-експериментальної роботи на базі загальноосвітньої школи I-III ступенів № 123 м. Харкова. URL: http://www.mon.gov.ua/laws/MON_800_07.doc (дата звернення: 19.10.2024).

31. Ничкало Н. Г. Державні стандарти професійної освіти: теорія і методика: монографія / Н. Г. Ничкало, С. У. Гончаренко, В. О. Радкевич; за ред. Н. Г. Ничкало. Хмельницький: ТУП, 2002. 334 с.

32. Ніколаєва С. Ю. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання. Київ: Ленвіт, 2003. 273 с. URL: <http://rep.knlu.edu.ua/xmlui/handle/787878787/286> (дата звернення: 19.10.2024).

33. Ольховська А. С. Ключові підходи до формування фахової компетентності майбутніх перекладачів. *Pedagogy and education*. 2023. № 140. С. 265-266.

34. Ольховська А. С. Методика формування граматичних навичок усного перекладу з української мови на англійську у майбутніх філологів: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. Київ, 2012. 274 с.

35. Ольховська А. С. Проблеми змісту компетентності викладача перекладу. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2016. Випуск 2. С. 256–263.

36. Ольховська А. С. Теоретичні передумови розробки курсу «Сучасні перекладацькі технології. Системи автоматизації перекладу». *Вісник Вінницького політехнічного інституту*. 2016. № 4. С. 108-114. URL: <http://ir.lib.vntu.edu.ua/handle/123456789/21610> (дата звернення: 17.10.2024).

37. Онищенко М. Використання інноваційних технологій у навчанні перекладу: перспективи та виклики. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2023. Вип. 64, том 2. С. 179-186. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/64-2-29>.

38. Панов С. Ф. Переклад технічної літератури для забезпечення наукових досліджень: теорія і практика. Київ: Людмила, 2020. 271 с.

39. Пасічник Т. Лінгвістичні та психологічні особливості усного перекладу в контексті методичної підготовки майбутніх викладачів усного перекладу. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2024. Вип. 75. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/75-2-46>.

40. Перова С. В. Підготовка викладачів перекладу як педагогічна проблема. *Педагогічні науки*. 2021. № 95. С. 104-112. DOI: <https://doi.org/10.32999/ksu2413-1865/2021-95-15>.

41. Писанко М. Л. Модель організації навчання студентів мовних спеціальностей стандартів англomовної комунікативної поведінки. *Іноземні мови*. 2009. № 4. С. 52-58.

42. Писанко М. Л. Навчання синхронного перекладу студентів перекладацьких спеціальностей закладів вищої освіти. *Вісник Київського національного лінгвістичного університету*. Серія Педагогіка та психологія. 2019. Випуск 31. С. 95-102.

43. Поліщук Л. П., Пушкар Т. М. Формування професійної компетенції студентів спеціальності «Переклад» у сучасних умовах. *Подолання мовних*

та комунікативних бар'єрів: освіта, наука, культура: збірник наукових праць. Київ: НАУ, 2019. С. 440-448.

44. Пометун О. І. Дискусія українських педагогів навколо питань запровадження компетентнісного підходу в українській освіті. *Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи* / під заг. ред. О. В. Овчарук. Київ: К.І.С., 2004. С. 67-72.

45. Приходько В. Б., Киселюк Н. П., Найдюк О. В. Роль перекладача в міжкультурному діалозі. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: Серія «Філологія»*. 2020. № 9 (77). С. 64–66. URL: <https://journals.oa.edu.ua/Philology/article/view/2794> (дата звернення: 30.10.2024).

46. Ребрій О. В. Вступ до перекладознавства. *Конспект лекцій для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр» факультету іноземних мов». Харків: 2021. С. 23-24. URL: <https://foreignlanguages.karazin.ua/resources/df8048d597ab4174434ed96e9c8ee59b.pdf> (дата звернення: 27.10.2024).*

47. Світлична О. Р. Методика навчання майбутніх перекладачів усного послідовного двостороннього перекладу у фінансово-банківській галузі іноземної: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. Дніпропетровськ, 2015. 354 с.

48. Ситник О. П. Професійна компетентність вчителя. *Управління школою*. 2006. № 14. С. 2-9.

49. Сімкова І. О. Психолінгвістичні та психологічні основи розробки методики навчання усного перекладу з аркуша. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна*. Серія: Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов. 2016. № 82. С. 40-46. URL: <https://periodicals.karazin.ua/-foreignphilology/article/view/5397> (дата звернення: 13.10.2024).

50. Сімкова І. О. Теоретичні основи навчання майбутніх бакалаврів-філологів усного двостороннього перекладу в науково-технічній сфері. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 2015. Вип. 4. С. 364-370.

51. Скиба К. М. Професійна підготовка перекладачів у країнах-учасницях болонського процесу. *Науковий журнал. Педагогічний процес: теорія і практика*. 2014. № 4. С. 80–86.
52. Смирнова М. С., Хоровець В. Є. Основи усного перекладу: навчальний посібник для студентів спеціальності 035 Філологія. Переклад (англійська), ОС «Магістр». Маріуполь: Вид-во МДУ, 2020. 121 с.
53. Статівка А. О. Мистецтво синхронного перекладу. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Філологія. 2023. № 59. Том 3. С. 164-167. DOI: <https://doi.org/10.32841/2409-1154.2023.59.3.37>.
54. Таланова Ж. П. Педагогічні умови формування професійного світогляду майбутнього перекладача: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Кіровоград, 2007. 20 с.
55. Фабрична Я. Г. Методика навчання майбутніх філологів письмового двостороннього перекладу з використанням мовного портфеля (англійська й українська мови): дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. Київ, 2014. 234 с.
56. Фабрична Я. Г. Сучасні тенденції у професійній підготовці майбутніх перекладачів. *Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Серія: Педагогіка і психологія*. 2021. № 2 (22). С. 284-290. DOI: <https://doi.org/10.32589/1817-8510.2024.1.298899>.
57. Червінко Є. О. Методика навчання майбутніх філологів усного послідовного перекладу з української мови англійською з використанням перекладацького скоропису. Київ: Київський національний лінгвістичний університет, 2014. 210 с.
58. Черноватий Л. М. Методика викладання перекладу як спеціальності: підручник для студ. вищих заклад. освіти за спеціальністю «Переклад». Вінниця: Нова Книга, 2013. 376 с. (Серія «UTTA Series»).
59. Черноватий Л. М. Навчання письмового перекладу: навички та уміння етапу аналізу тексту оригіналу та вправи для їх формування. *Філологічні трактати*. 2012. Том 4. № 1. URL: <https://tractatus.sumdu.edu.ua/Arhiv/2012-1/23.pdf> (дата звернення: 20.10.2024).

60. Черноватий Л. М., Ковальчук Н. М. Система вправ і завдань для навчання усного послідовного перекладу. *Вісник ХНУ ім. В. Н. Каразіна. Іноземна філологія*. 2017. Вип. 86. С. 167-174.
61. Черноватий Л., Червінко, Є. Система вправ для навчання послідовного перекладу з опорою на систему перекладацького скоропису. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*. 2013. Вип. 3. С. 338-347.
62. Шилінська І., П'ятничка Т. Зміст і методи навчання майбутніх перекладачів. *Вісник науки та освіти*. 2024. № 2. С. 479-490.
63. Штохман Л. М. Шилінська І. Ф. Формування умінь і навичок науково-технічного перекладу. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2022. С. 317-320. DOI <https://doi.org/10.32841/2409-1154.2022.58.71>.
64. Alves F., Gonçalves J. L. Modelling translator's competence. *Doubts and Directions in Translation Studies*. Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins, 2007. P. 41-55.
65. Bajo M. T., Padilla F., Padilla P. Comprehension processes in simultaneous interpreting. *Benjamins translation library*. 2000. Vol. 39. P. 127-142.
66. Council of Europe. Council for Cultural Co-operation. Education Committee. Modern Languages Division. *Common European framework of reference for languages: Learning, teaching, assessment*. Cambridge University Press. 2001. 260 p. URL: <https://books.google.com.ua/books?hl=uk&lr=&id=PygQ8Gk4k4YC&oi> (дата звернення: 23.10.2024).
67. Duff A. Bringing translation back into the language class. URL: <https://www.teachingenglish.org.uk/article/translation-activitieslanguage-classroom> (дата звернення: 13.11.2024).
68. European Master's in Translation. 2024–2029. URL: https://commission.europa.eu/resources-partners/european-masters-translation-emt_en (дата звернення: 21.10.2024).

69. Ferreira A., & Schwieter, J. W. (Eds.). Psycholinguistic and cognitive inquiries into translation and interpreting. John Benjamins Publishing Company. 2015. Vol. 115. 213 p. URL: <https://books.google.com.ua/books?hl=uk&lr=-&id=6zFGBgAAQBAJ&oi> (дата звернення: 27.10.2024).

70. Hevorhian K. L., Hvozdiak O. M., Shostak U. V. Methodological foundations for learning a foreign language by future translators. *Innovate pedagogy*. 2023. Vol. 1. № 57. P. 162–165. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/57.1.32>.

71. Gile D. Basic Concepts and Models for Interpreter and Translator Training. 2009. 283 p. URL: <https://www.torrossa.com/gs/resourceProxy?an=5000993&publisher=FZ4850> (дата звернення: 15.10.2024).

72. Gile D. Conference interpreting as a cognitive management problem. *Cognitive processes in translation and interpreting*. Sage Publications. 1997. P. 163–176.

73. Kaye P. Translation activities in the language classroom. *Teaching English*. 2009. URL: <https://www.teachingenglish.org.uk/article/translation-activitieslanguage-classroom> (дата звернення: 03.10.2024).

74. Kurz I. Physiological stress during simultaneous interpreting: A comparison of experts and novices. *The Interpreters of Newsletter*. 2003. Vol. 12. P. 51-67.

75. Mackintosh J. A review of conference interpretation: Practice and training. *Target: International Journal of Translation Studies*. 1995. Vol. 7. P. 119-133. DOI: <https://doi.org/10.1075/target.7.1.10mac>.

76. Malmkjær K. Translation competence and the aesthetic attitude. *Benjamins Translation Library*. 2008. Vol. 75. URL: <https://www.-torrossa.com/gs/resourceProxy?an=5001197&publisher=FZ4850#page=306> (дата звернення: 15.10.2024).

77. Matthews J. Notes on consecutive interpretation. *Cuadernos de traducción e interpretación*. 1984. Vol. 4. P. 85-90.

78. Moser-Mercer B. Paradigms gained or the art of productive disagreement. *Bridging the Gap*. 1994. P. 17-23. URL: <https://www.jbe-platform.com/content/books/9789027285805-btl.3.03mos> (дата звернення: 14.10.2024).

79. Newmark P. Approaches to translation (Language Teaching methodology series). *Studies in Second Language Acquisition*, 1981. Vol. 7. P. 114-115. URL: <https://www.cambridge.org/core/journals/studies-in-second-language-acquisition> (дата звернення: 11.10.2024).

80. Nida E. A componential analysis of meaning: An introduction to semantic structures. 2015. Vol. 57. URL: <https://books.google.com.ua/books?hl=uk&lr=&id=eAz0CQAAQBAJ&oi> (дата звернення: 05.11.2024).

81. Orlando M. Training and educating interpreter and translator trainers as practitioners-researchers-teachers. *The Interpreter and Translator Trainer*. 2019. Vol. 13. P. 216-232. DOI: <https://doi.org/10.1080/1750399X.2019.1656407>.

82. Pnell-Hornby M., Höning P., Kußmaul P. Pöchhacker Franz Simultandolmetschen. In *Handbuch Translation*. *Tübingen: Stauffenburg*, 1998. P. 301–304.

83. Rozan J, Confino R. La prise de notes en interprétation consécutive. Genève: Georg. 1956. URL: https://books.google.com.ua/books/about/La_prise-de_notes_en_interpr%C3%A9tation_con.html?id=ZPuHAAACAAJ&redir_esc=y (дата звернення: 16.10.2024).

84. Seeber K. G. Cognitive load in simultaneous interpreting: Existing theories. New models. *Interpreting*. 2011. Vol. 13:2. P. 176-204. URL: <https://www.jbe-platform.com/content/journals/10.1075/intp.13.2.02see> (дата звернення: 29.10.2024).

85. Seleskovitch D. Lederer M. A systematic approach to teaching interpretation. 1995. URL: <https://cir.nii.ac.jp/crid/1130282271593053312> (дата звернення: 04.11.2024).

86. Setton R. Simultaneous Interpretation: A Cognitive-Pragmatic Analysis. Amsterdam, Filadelfia: John Benjamins, 1999. URL: <https://www.jbe-platform.com/content/books?pageSize=20&perPage=100&page=175> (дата звернення: 17.10.2024).

87. Van Hoof, H. Théorie et pratique de l'interprétation. Munich: Hueber. 1962. 14 p. URL: <https://open.unive.it/hitrade/books/VanHoofChap1.pdf> (дата звернення: 30.10.2024).

*Додаток А***Анкета для студентів на тему «Сфери усного перекладу»****1. В якій сфері ви плануєте працювати усним перекладачем?****(Виберіть одну або кілька опцій):**

- Соціальна сфера
- Культура
- Освіта
- Бізнес
- Політика
- Інше (вказіть) _____

2. Які навички, на вашу думку, є найважливішими для успішного усного перекладача? (Виберіть три основні):

- Комунікативні навички
- Знання термінології
- Культурна обізнаність
- Швидкість реакції
- Вміння працювати під тиском
- Інше (вказіть) _____

3. Які види навчальних вправ вам хотілося б бачити на заняттях з усного перекладу? (Виберіть кілька опцій):

- Рольові ігри
- Аудіо- та відеопереклади
- Дискусії на актуальні теми
- Тренінги з комунікації
- Практика синхронного перекладу
- Інше (вказіть) _____

4. Які труднощі ви очікуєте в процесі навчання усному перекладу?**(Виберіть кілька опцій):**

- Недостатня практика
- Непідготовленість викладачів
- Складність матеріалу
- Відсутність впевненості у своїх силах
- Інше (вказіть) _____

5. Який формат занять ви вважаєте найефективнішим для навчання усного перекладу? (Виберіть одну опцію):

- Лекції
- Практичні заняття
- Групові проекти
- Самостійна робота
- Інше (вказіть) _____

6. Скільки годин на тиждень ви готові присвячувати заняттям з усного перекладу?

- Менше 2 годин
- 2-4 години
- 4-6 годин
- Більше 6 годин

7. Які джерела інформації ви вважаєте найбільш корисними для підготовки до усного перекладу? (Виберіть кілька опцій):

- Наукові статті
- Книги
- Вебінари
- Інтернет-ресурси

- Курси підвищення кваліфікації
- Інше (вказіть) _____

8. Наскільки важливим для вас є володіння сучасними технологіями в роботі усного перекладача?

- Дуже важливим
- Важливим
- Помірно важливим
- Не важливим

9. Чи брали ви участь у подібних навчальних програмах або семінарах раніше?

- Так
- Ні

10. Додаткові коментарі або пропозиції щодо навчання усному перекладу _____